

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไผ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๒ ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดของการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

การบริหาร มีสองคำที่ใช้ในความหมายเดียวกัน คือ คำว่า การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) การบริหาร ใช้ในการบริหารระดับสูง หน้าที่เน้นหนักที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) เป็นคำที่นิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public administration) เน้นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่ได้วางไว้) นิยมใช้สำหรับการจัดการธุรกิจนอกจากนั้นได้มีผู้ให้คำนิยามหรือความหมายของคำว่า การบริหารไว้ ดังนี้

การบริหาร คือ กระบวนการทางสังคมซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือ

ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์หรือร่วมทำปฏิกิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

การบริหาร คือการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยคน เงิน วัสดุ สิ่งของเป็นปัจจัยในการปฏิบัติงาน

ดังนั้น การบริหาร เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของชุมชนหรือสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้า

การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล ในองค์กรซึ่งมีวินัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัว ชุมชน สังคม หรือองค์กรใด ย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้นการบริหารจึงเป็นเครื่องน่าสนใจและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ของมนุษย์ในสังคม มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ดิน ปรัชญพฤทธิ การบริหาร หมายถึง กระบวนการการตัดสินใจ และนโยบาย ไปปฏิบัติ ส่วนบริหารรัฐกิจนั้น หมายถึง กระบวนการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมาย^๑

ธงชัย สันติวงษ์ การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกัน เพื่อทำงานร่วมกันเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^๒

ธณจรัส พูนสิทธิ ได้อ้างความหมายของการบริหารในความคิดของ George R. Terry ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามขั้นตอนอันประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^๓

ธีระวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือจัดการ คือกระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์กรซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุ ครุภัณฑ์ต่างๆเป็นองค์ประกอบด้วย^๔

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหารคือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาการบริหารทรัพยากร (Resource of Administration) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ^๕

^๑ ดิน ปรัชญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

^๒ ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

^๓ ธณจรัส พูนสิทธิ, การจัดองค์การและการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^๔ ธีระวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์, องค์การบริหารจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^๕ ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารศึกษา, (เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^๖

พิทยา บวรวัฒนา กล่าวว่า การบริหารเป็นเรื่องของการเอากฎหมายและนโยบายต่างๆไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะทำงานด้วยความเต็มใจด้วยความเที่ยงธรรมและอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้^๗

มัลลิกา ต้นสอน ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึง การกำหนดแนวทางหรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^๘

ยุทธ ไถยวรรณ ได้กล่าวถึงการบริหารว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลหรือผู้ทำหน้าที่วางแผนให้คนอื่นทำงานแทน โดยอาศัยศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ข้อกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบริหารต้องอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยการบริหาร^๙

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๐}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะนำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๑๑}

^๖ พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^๗ พิทยา บวรวัฒนา, **การบริหารเชิงบูรณาการ**, (นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^๘ มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^๙ ยุทธ ไถยวรรณ, **การบริหารการผลิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีด ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๐} สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๑๑} สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สารานุกรม, ๒๕๑๔), หน้า ๓.

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การตัดสินใจ และการบริหารที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานระยะยาวขององค์การประกอบการกำหนดกลยุทธ์ และการควบคุมกลยุทธ์ จะมุ่งตรวจสอบ ประเมินโอกาสและอุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายนอก และมุ่งตรวจสอบประเมินจุดอ่อนและจุดแข็ง อุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายในบริษัท^{๑๒}

สมาน รังสิโยภุชญ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของและวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ดำเนินงาน^{๑๓}

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้า ในหน้าที่การงาน^{๑๔}

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง ระบบที่ใช้ดำเนินการนำเอาทรัพยากรทั้งคนและวัสดุสิ่งของ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร การบริหารงานบุคคลกร อำนาจการ การบังคับ การรายงาน การงบประมาณ การประสานงาน การควบคุมงาน การตัดสินใจ นโยบาย และต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการที่ดีสอดคล้องกับการดำเนินงานตามภารกิจในแต่ละองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆขององค์กรนั้นๆ เป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากที่สุด

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

ในการศึกษาความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ ควรทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นเบื้องต้นก่อน กล่าวคือ สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งหมายถึงมนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่อาจมีข้อยกเว้นน้อยมากที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกันเป็นต้นว่า ครอบครัว (Family) เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศของภาครัฐ ในปัจจุบันอาจเรียกว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่า การบริหาร (Administration) หรือการบริหารราชการ (Public Administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหารหรือการบริหารราชการได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีประเทศ ที่นั่นย่อมมีการบริหาร”

^{๑๒} สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

^{๑๓} สมาน รังสิโยภุชญ์, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๑๔} สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : พิกษ์อักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้หลายท่าน ดังนี้

เด่น ชะเนติยัง ได้กล่าวแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ การบริหารเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ มีหลักเกณฑ์ และทฤษฎี ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มคนเดียวกันกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้นนักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^{๑๕}

ติน ปรัชญพฤทธิ์ ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ

๑) การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้างๆว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้นก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒) การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหารโดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งตั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนพิจารณาให้พ้นจากงานและการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔) การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติการตามคำสั่งนั้นๆ

๕) การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อกัน สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖) การรายงาน หมายถึง การเสนองานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างความสำเร็จอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัว

๗) การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรหรือการทำงานประมาณการเงินวางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม^{๑๖}

^{๑๕} เด่น ชะเนติยัง, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๓), หน้า ๕๒.

^{๑๖} ติน ปรัชญพฤทธิ์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒),

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นการจัดการแบบมีระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ด้วยความร่วมมือของกลุ่มคน และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้นบางครั้งอาจใช้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขึ้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน การบริหาร ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วนการจัดการ ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า การบริหาร มุ่งเน้นกำหนดที่นโยบายและการวางแผน ส่วน การจัดการ เป็นการนำเอานโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๑๗}

เฟรดเดอริค ดับเบิลยู เทเลอร์ (Frederick W Taylor) บิดาแห่งการบริหาร ที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่าง คือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานให้ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงซึ่งจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

จากหลักการดังกล่าว พบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นส่วนกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ^{๑๘}

^{๑๗} ทองหล่อ เดชไทย, แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗.

^{๑๘} เฟรดเดอริค ดับเบิลยู เทเลอร์, อ้างในธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๔๘.

เนตร์พัฒนา ยาวีราข เขียนในหนังสือเรื่อง การจัดการสมัยใหม่ว่า แนวคิดทางการบริหารของ เฮนรี ฟาโยล ผู้เป็นบิดาของทฤษฎีการจัดการการปฏิบัติการ (Operational management theory) หรือบางทีก็ถือกันว่าเป็นบิดาของการบริหารของทฤษฎีสมัยใหม่ เชื่อว่าการบริหารนั้นเป็นเรื่องของทักษะ และสนใจศึกษาองค์การโดยรวมและมุ่งเน้นที่กิจกรรมการจัดการ (Organizing) ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมห้าอย่างคือ การวางแผน (Planning), การจัดองค์การ (Organizing), การบังคับบัญชา (Commanding), การประสานงาน (Coordinating), และการควบคุม (Controlling) หรือ POCCC พบว่าพนักงานมีผลผลิตเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน การตระหนักในมิตรภาพและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นวิถีทางที่ทำให้ประสบความสำเร็จในองค์การ^{๑๙}

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ ได้กำหนดหลักการตามแบบของฟาโยล (Fayol) ในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโยล ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับ การมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบ ในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์ และฟาโยล ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของ แวปเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่ คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยล กล่าวถึงคำสั่งสอง คำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้อง ในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาคนเดียว ทำให้เกิดความสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดความสับสนในระดับชั้นของ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจและความ รับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจใน ความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับ บัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ขององค์การจำกัด ความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหาร จัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสาร

^{๑๙} เนตร์พัฒนา ยาวีราข, การจัดการสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอจกซ์เพรส, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

ระหว่างผู้บริหารระดับสูงกับพนักงานระดับล่าง รวมถึงการล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้น การบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้นภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่างๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนกต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้น เป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไร อย่างไรและมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกระดับขององค์การ

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มีการวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ยึดว่าหลักกิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขึ้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรของมนุษย์ถือว่า มีความจำเป็นที่จะต้องการให้ฝึกอบรม (Training) และพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่างๆโดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนั้นนับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุลซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้ชัดผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำร้องขอ (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆคนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดและทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personal) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัสและแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การ รวมทั้งสามารถกระตุ้น ผลผลิตเริ่มโดยการให้รางวัลเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เพื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การ การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests of the common interests) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกคน หรือของทุกกลุ่มในองค์การ ในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Esprit de Corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การ และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภค และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์การบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนา ความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแรง^{๒๐}

^{๒๐} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, **ทฤษฎีองค์การ** : ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร,

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล หมายถึง กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ

๑) การวางแผน หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objectivity) การพัฒนากลวิธี (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒) การจัดการ หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆสามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันเป็นอย่างดี

๓) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งที่รับผิดชอบ

๔) การตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจ แยกแยะ และวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕) การสั่งการ หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำการประสานงานดีขึ้นและดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๖) การควบคุม หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้นและดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗) การร่วมมือประสานงาน หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจกัน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งในการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘) การสื่อสารข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงาน จะหมายถึงวิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา

๑๐) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน^{๒๑}

^{๒๑} พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒),

ประพันธ์ สุริहार ได้กล่าวว่า การบริหาร เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะในการทำงานให้สำเร็จโดยใช้คนอื่น เป็นความถนัดหรือทักษะส่วนบุคคลอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การสั่งการ และการควบคุม รวมถึงการใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จที่องค์กรกำหนดไว้ส่วนการบริหารนั้นเป็นแนวทางหรือวิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์อย่างมีระบบ และได้ขยายความเกี่ยวกับกระบวนการบริหารตามเป็นแนวคิดของ Gulick ว่ากระบวนการบริหาร ประกอบด้วย ๗ กิจกรรมหรือเรียกว่า POSDCoRB^{๒๒}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า หน้าที่ของนักบริหารปรากฏอยู่ในคำจำกัดความที่ การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์การ อำนวยการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง ๕ ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อก่อนทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก็บริหารแบบนี้มานานแล้ว หน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ^{๒๓}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ศาสตร์หรือทักษะการบริหารจัดการ ที่ผู้บริหารจะใช้ในการตัดสินใจ เพื่อค้นหาวิธีที่ดีที่สุดในการดำเนินกิจกรรมและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการมีองค์ประกอบและหลักการดำเนินงานมากมาย ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้บริหารจำเป็นต้องทราบและนำมาใช้ประกอบในการตัดสินใจการดำเนินงานในองค์กรของตน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

^{๒๒} ประพันธ์ สุริहार, **ศัพท์เทคนิคทางการบริหาร**, (ขอนแก่น : ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

^{๒๓} พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๒-๓.

๒.๒ ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

ความหมายของคำว่า “การพัฒนา” นั้น ได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้ดังจะได้นำมากล่าวเป็นตัวอย่างต่อไปคือ

เกื้อ วงษ์บุญสิน กล่าวว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ดีขึ้น^{๒๔}

ยุพิน ภาคะนันท์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาหรือการเพิ่มพูนขีดความสามารถของสังคม โดยไม่คำนึงถึงเรื่องขอบเขตที่ถูกกำหนดโดยเป้าหมาย และโครงสร้างพื้นฐานของสังคมในขณะนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบสร้างสรรค์ไม่ว่าจะมีผลอย่างไรต่อเป้าหมายที่มีอยู่ หรือวิถีทางที่ใช้อยู่ในการทำสิ่งต่างๆ เป็นเรื่องการมุ่งสู่เป้าประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้การพัฒนาสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณและคุณภาพ นั่นก็คือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสัมพันธ์มนุษย์ชาติด้วยกัน และระหว่างมนุษย์ชาติกับสภาพแวดล้อม การพัฒนานั้นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในทุกเรื่องของระเบียบสังคมที่ถือว่าสำคัญ^{๒๕}

นอกจากนี้ widener ยังเห็นว่าการพัฒนา (Development) เป็นเพียงแนวความคิดแนวทางโดยมีอัตราความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่า จนเป็นจุดหมายปลายทางที่แน่นอนตายตัว การพัฒนาไม่เคยสำเร็จอย่างสมบูรณ์แท้จริง แต่เกิดผลใกล้เคียงกับจุดหมายที่ตั้งไว้จะมากหรือน้อยก็แล้วแต่ความเป็นไปได้แค่นั้นเพียงไร

อนันต์ เกตุวงศ์ กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เกิดความเติบโตและอัตราเพิ่มอัตราให้สูง มีการเปลี่ยนแปลงระบบ เพื่อให้ระบบมีความสามารถ ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และความพอใจ แก่คนส่วนใหญ่ และมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามความต้องการ หรือสอดคล้องกับการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยมีการวางแผนที่ถูกต้องด้วย^{๒๖}

สมบุรณ์ สุขสำราญ ได้ให้ความหมาย “การพัฒนา” ว่า คือ การทำให้เจริญนั่นเอง แต่เมื่อมาใช้เป็นคำแปลของ (Development) ในภาษาอังกฤษจะมีความหมายเกินความลึกไปถึงการทำให้ดีขึ้นจากที่เป็นอยู่ โดยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือการนำวิชาการแปลกใหม่เข้ามาใช้ การพัฒนาในความหมาย มิได้หมายถึงการพัฒนาวัตถุเท่านั้น แต่หมายถึงการพัฒนาบุคคลทั้งในด้านจิตใจและความคิดด้วย^{๒๗}

^{๒๔} เกื้อ วงษ์บุญสิน, ประชากรกับการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐, หน้า ๖.

^{๒๕} ยุพิน ภาคะนันท์, “ความรู้และความตระหนักต่อการพัฒนาประชากรของกรมการปกครองส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (ประชากรศึกษา), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒).

^{๒๖} อนันต์ เกตุวงศ์, การบริหารพัฒนา. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

^{๒๗} สมบุรณ์ สุขสำราญ, พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม กรุงเทพมหานคร: (โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๕), หน้า ๒๓.

วิทยากร เชียงกุล ได้แสดงให้เห็นถึง “การพัฒนา” ว่าการพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญงอกงามทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุ เพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจและการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้ เรียกว่า เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้า หรือ การเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่อยู่ที่การเพิ่มความพอใจและความสุขของประชาชนมากกว่า^{๒๘}

จากความหมายของการพัฒนาที่ผ่านมา สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒.๒.๒ ความหมายของชุมชน

การศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชน (Community Development) สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจก่อนการศึกษา คือ เรื่องของความหมายของชุมชน เพื่อให้เข้าใจกรอบแนวคิดเชิงความหมายของชุมชนว่ากว้างแคบหรือมีผู้นิยามความหมายของชุมชน เพื่อกำหนดกรอบความคิดของผู้ศึกษาที่มีต่อชุมชนให้กระจ่างชัดเจน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับชุมชนว่า เป็นคำใหม่ในภาษาไทย เพราะไม่เคยปรากฏในพจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ และสันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มมีการใช้หลังจากนั้นเล็กน้อย โดยการแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “Community” ในระยะที่วิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ตะวันตกได้เริ่มแพร่เข้ามาสู่ประเทศไทย เพื่อศึกษาชนบท และต่อมารัฐก็ได้ใช้คำนี้หลังจากที่ได้ต้นตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน จนมีการตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ด้วยเหตุนี้ในระยะแรกชุมชนมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า บ้านหรือหมู่บ้านในภาษาไทยที่มีมาก่อนหน้านั้น ในฐานะเป็นหน่วยการปกครองที่มีขอบเขตแน่นอนภายใต้การควบคุมของรัฐ^{๒๙}

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม ได้เสนอคำจำกัดความของชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือ ความสนใจร่วมกัน^{๓๐}

^{๒๘} วิทยากร เชียงกุล, การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์(กรุงเทพมหานคร : ฉบับแก้ไข. ๒๕๔๑), หน้า ๑๒.

^{๒๙} อานันท์ กาญจนพันธุ์, รายงานการวิจัย เรื่อง “การศึกษากระบวนการพัฒนาของศูนย์พัฒนาสังคมสังฆมณฑลเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการทางสังคม”, (เสนอต่อศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๖๔.

^{๓๐} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, ประชาคมตำบล (กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖๑.

เจลิยว บุรีภักดีและคณะ ได้ให้ความหมายของ คำว่า ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนหรือบริเวณที่กลุ่มคนนั้นๆ อยู่รวมกันได้ทั้งๆ ที่แต่ละคนมีความแตกต่างกัน หรือความหลากหลายในชุมชนนั้นเช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น^{๓๑}

ประเวศ วะสี ให้ความหมายของชุมชนว่า การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามในการทำอะไรร่วมกัน^{๓๒} มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ และรวมถึงมีการติดต่อสื่อสาร (Communicate) ร่วมกัน ซึ่งอาจพิจารณาโดยการเป็นคุณลักษณะของชุมชนได้ดังนี้ คือ

- ๑) มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน
- ๒) มีความเอื้ออาทรต่อกัน
- ๓) มีการกระทำร่วมกัน
- ๔) มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ

สรุป ความหมายของคำว่า “ชุมชน” คือ พื้นที่อันเป็นที่อาศัยอยู่ของคนและหมายถึงกลุ่มของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นโดยมีความสนใจ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๒.๒.๓ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นจริงอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือเป็นการจูงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่างๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยมีการวางแผน (Planned Community change)^{๓๓} ลักษณะการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนให้มีความสามารถในการคิดตัดสินใจ การกระทำ การรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนรวม และยังเป็นกระบวนการ (Process) ทำงานอย่างหนึ่งและเป็นกลยุทธ์ฯ หนึ่ง (Strategy) ซึ่งมีจุดหมายปลายทางสูงสุดอยู่ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรม

^{๓๑} เจลิยว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**, กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, (ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ๒๕๔๕), หน้า ๔๔-๔๕.

^{๓๒} ประเวศ วะสี, **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๑), หน้า ๓๕-๓๖.

^{๓๓} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐.

เจลีเยว บุรีภักดี และคณะ ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือการทำให้คนซึ่งอยู่ในพื้นที่บริเวณที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเป็นอยู่การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และอื่น ๆ สามารถอยู่รวมกันได้อย่างราบรื่นมีความสุข รู้รักสามัคคี และร่วมมือกันทำงานได้^{๓๔}

สุเทพ เชาวลิติ ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความคิดและความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ทั้งในทางเศรษฐกิจสังคม การศึกษา อนามัยและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย^{๓๕}

อภิชัย พันธเสน ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาชุมชน ไว้ว่า คือลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ตั้งใจกระทำขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นจากสภาพก่อนการพัฒนา มีการกินดีอยู่ดี มีการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีการปรับปรุง ดัดแปลง หรือควบคุมทรัพยากรและสภาพแวดล้อม มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองกับสังคมภายนอกชุมชนของตน ตลอดจนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนเป็นสำคัญ^{๓๖}

ทองคุณ หงษ์พันธ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน (Community Development) ไว้ ๔ ลักษณะ คือ

๑. การพัฒนาชุมชน คือการสร้างสรรค์ความเจริญและยับยั้งความเสื่อมของชุมชน
๒. การพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยกำลังความรู้และความสามารถของประชาชนและความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน
๓. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งชักจูง และส่งเสริมประชาชนให้มีความกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำการมาหากิน และสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น
๔. การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนากำลังความคิด และความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาอนามัยและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย^{๓๗}

^{๓๔} เจลีเยว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ, **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**, กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, (ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง, (๒๕๔๕), หน้า ๔๕.

^{๓๕} สุเทพ เชาวลิติ, **หลักการพัฒนาชุมชน**. ขอนแก่น: โอเดียนสโตร์.(๒๕๒๔), หน้า ๑๘.

^{๓๖} อภิชัย พันธเสน, **พัฒนาชนบทไทย: (สมุทัยและมรรค แนวคิด ทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา** กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๕.

^{๓๗} ทองคุณ หงษ์พันธ์, **แนวคิด ทฤษฎีและการปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๑.

ทวี ทิมขำ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน ซึ่งองค์การสหประชาชาติ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยการรวมกำลังของราษฎรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นให้เจริญขึ้น และผสมผสานชุมชนเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อให้ราษฎรสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่^{๓๘}

สรุปว่า “การพัฒนาชุมชน” หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and Structured Change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย การมีส่วนร่วม เป็นต้น ของคนภายในชุมชนให้ดีขึ้น

สถานี บุญชู กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการ (Movement) ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนด้วยตนเอง แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่ม ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นจนดูเหมือนว่า “ความร่วมมือของประชาชนต่องานพัฒนาชุมชน” เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้เด็ดขาดและต้องอาศัย การกระตุ้นเตือน เป็นระยะๆ ขาดไม่ได้เช่นกัน เพื่อให้ประชาชนเกิดการพัฒนาลงสู่ตลอดเวลา^{๓๙}

ปกรณ์ อังคุสิงห์ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งจะ ชักจูงและส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้สึกระตือรือร้น สนใจที่จะเข้าร่วมดำเนินการปรับปรุงการทำการทำกิน และสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น การทำงานพัฒนาชุมชนนั้นไม่ใช่งานที่จะกระทำได้อย่างผิวเผิน เพียงแค่ข้ามเดือนข้ามปี แต่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด ซึ่งปัจจุบันงานพัฒนาในลักษณะต่อเนื่องไม่มีสิ้นสุดนั้นแทบจะกล่าวได้ว่า ยังไม่เกิด^{๔๐}

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่จะต้องทำต่อเนื่องกันอย่างมีระบบ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงนี้ จำต้องใช้เวลาและจำต้องอาศัยกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้อง กระทำอย่างรีบร้อน เพื่อให้การพัฒนาลงไปถึงประชาชนอย่างแท้จริงและเพื่อให้ ทิศทางการพัฒนา เป็นไปโดยถูกต้องตามหลักวิชาโดยการพัฒนามีเป้าหมายหลักอยู่ที่ การพัฒนาคน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากยิ่งกว่าการพัฒนาทั่วไปหลายเท่า^{๔๑}

^{๓๘} ทวี ทิมขำ, **พัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๔๐} ปกรณ์ อังคุสิงห์, **การฟื้นฟูชนบท**, (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๓), หน้า ๗๑.

^{๔๑} ไพรัตน์ เดชะรินทร์, **การบริหารงานพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

ไพฑูรย์ เครือแก้ว กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่จะทำให้ชีวิตทุกๆ ด้านของประชาชนได้มีการเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าขึ้นพร้อมๆ กัน เน้นว่าการพัฒนาชุมชนนั้นควรเป็นไปเพื่อ คุณภาพชีวิต ในทุกๆ ด้านอยู่ในเกณฑ์ที่ดีและต้องเป็นขบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องยาวนาน^{๔๒}

จิรพรรณ กาณจนจิตรา กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นหรือให้เจริญขึ้นทุกด้านนั่นคือ จะต้องพัฒนาคนกลุ่มชน สิ่งแวดล้อมทางวัตถุหรือสาธารณสมบัติ และพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้บรรลุผลแก่เศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการเมืองของชาติโดยรวม^{๔๓}

พัฒน์ สุจันงค์ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้นด้วยความร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชน โดยวิธีการปรึกษาหารือกัน การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมองว่าการพัฒนาชุมชนนั้นควรเกิดจาก"การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นประเด็นสำคัญ"^{๔๔}

ขอบ เข้มกลัด กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความรู้สึกนึกคิดทัศนคติ บุคลิกภาพ นิสัยใจคอ ความชำนาญ ทรัพยากร และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน การพัฒนาชุมชนจะต้องลงไปถึงตัวคน ความรู้สึกนึกคิดทัศนคติของผู้คน หรือผู้รับการพัฒนาด้วย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน เพราะถ้าหากการพัฒนาคนด้วยเรื่องเหล่านี้ไม่เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ ปัญหาที่มีอยู่ว่าความคิดเช่นนี้จะเกิดขึ้นจริงและกว้างขวางได้มากน้อยเพียงใด เพราะตัวอย่างการพัฒนาในแนวทางนี้มีให้เห็นมาแล้วมากมายในสังคมไทยแต่ก็มีระยะเวลาช่วงสั้นๆ เท่านั้น ที่ประชาชนให้ความสนใจ จากนั้นก็ปล่อยให้เงียบหายไป ในที่สุด^{๔๕}

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง หมู่บ้าน ด้วยการกระทำร่วมกันระหว่างประชาชน และหน่วยงานของรัฐหรือ เอกชน เพื่อให้หมู่บ้านเป็นหน่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติได้อย่างมั่นคงด้วยการใช้ทรัพยากรส่วนใหญ่ในท้องถิ่น และถ้าหากว่าชุมชนขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จำเป็นแก่การเปลี่ยนแปลงฝ่ายรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยจัดหาสิ่งจำเป็นที่ขาดแคลนนั่นได้^{๔๖}

^{๔๒} ไพฑูรย์ เครือแก้ว, ลักษณะสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ป๊อป, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๙.

^{๔๓} จิรพรรณ กาณจนจิตรา, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘.

^{๔๔} พัฒน์ สุจันงค์, การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๔๕} ขอบ เข้มกลัด, การพัฒนาชุมชน, วารสารสังคมศาสตร์, (วิทยาลัยครูเพชรบุรี, ๑ ตุลาคม ๒๕๔๔) หน้า ๔.

^{๔๖} ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔๘.

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) อันเป็นทั้งวิธีการ (Method) และยังเป็นทั้งโครงการหรือแผนงาน (Program) อีกทั้งขบวนการ (Movement) อยู่ในตัวเสร็จ ซึ่งในหลักการดังกล่าว ก็เพื่อการพัฒนาให้คนในชุมชนมีคุณภาพคุณธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมด้วยกัน

๒.๒.๔ ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) มีที่มาจากคำว่า การศึกษามวลชน (Mass Education) โดยได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ อันเป็นผลมาจากรายงานเกี่ยวกับการศึกษามวลชนในสังคมแอฟริกา (Mass Education In African Society) ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายการศึกษา ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทย ได้นำเสนอต่อรัฐบาล เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๔ รายงานฉบับนี้เสนอแนะให้รัฐบาลประเทศไทย กำหนดนโยบายการปกครองอาณานิคมให้ทวีปแอฟริกา ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ร่วมควบคุมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง เพื่อสร้างความรัก ความศรัทธา และความจงรักภักดีแก่ประชาชน ซึ่งเป็นลักษณะของการพัฒนาชุมชน แต่ไม่ได้รับความนิยมมากนักเพราะคำว่า มวลชน มีความหมายไปในทางการเมืองมากเกินไป และคำว่า การศึกษา ในประเทศต่างๆ ก็ให้ความหมายได้หลายประเด็น เมื่อแปลความหมายเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศ ก็อาจจะมีความแตกต่างกันและเกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ คำว่า การพัฒนาชุมชนถูกนำมาใช้แทนคำว่า การศึกษามวลชน เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ โดยที่ประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญเรื่อง การบริหารและการปกครองประเทศในทวีปแอฟริกา (African Administration) ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ประเทศอังกฤษ หลังจากนั้นก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากเหตุผลหลายประการคือ

๑) การพัฒนาชุมชนเป็นคำกลางๆ ที่ทุกประเทศสามารถนำไปใช้ได้ ไม่ว่าประเทศนั้นจะปกครองด้วยระบอบใดและใช้เศรษฐกิจระบบใด เพราะทุกประเทศมีชุมชน และการพัฒนาชุมชนเป็น วิธีการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ

๒) คำว่า การพัฒนาชุมชน เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง แล้วประเทศที่เป็นเจ้าของอาณานิคม โดยเฉพาะประเทศอังกฤษได้พยายามแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้บริหารและปกครองดินแดนในอาณานิคมของตนเองการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อย่างได้ผล จึงทำให้ได้รับความนิยมมากขึ้น

๓) หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศอาณานิคมที่ถูกปกครองโดยประเทศอื่นเกิดความตื่นตัวเรื่องอิสรภาพในการปกครองตนเอง จึงเกิดประเทศเอกราชใหม่ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก ประเทศเหล่านี้ ยังต้องพัฒนาล้าหลังในด้านต่างๆ จึงนำวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ในการพัฒนาประเทศ

๔) ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักเศรษฐศาสตร์กำหนดคำว่า การพัฒนา ขึ้นใช้และได้รับความนิยมแพร่หลายในระดับหนึ่งแล้ว หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักวิชาการสาขาอื่นๆ โดยเฉพาะนักสังคมวิทยาได้ให้ความสนใจกับการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างจริงจัง ทำให้การพัฒนาชุมชนแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

๕) องค์การสหประชาชาติยอมรับและสนับสนุน หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่างๆ ประสบปัญหาจากภัยของสงครามและผลต่อเนื่องจากการเรียกร้องเอกราช และการแยกตัวของประเทศอาณานิคมดังกล่าวมาแล้ว องค์การสหประชาชาติจึงนำวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ แก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้การพัฒนาชุมชนมีความเป็นสากล คือ ใช้กันทั่วไปทุกประเทศ โดยได้กำหนดความหมายหลักการ และวิธีการของการพัฒนาชุมชนขึ้นใช้ร่วมกันทั้งยังกำหนด ทศวรรษแห่งการพัฒนา ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๖๐ - ๑๙๖๙ ขึ้นเป็นครั้งแรกและยังให้ปี ค.ศ. ๑๙๗๐ - ๑๙๗๙ เป็นทศวรรษที่สองแห่งการพัฒนา ติดต่อกันอีกด้วย นับเป็นการสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนแพร่หลายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

๖) หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่างๆ ในโลกแบ่งตามอุดมการณ์ และลัทธิทางการเมืองและเศรษฐกิจออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มเสรีประชาธิปไตย กับกลุ่มสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ทั้งสองกลุ่มต่างแข่งขันกันพัฒนาประเทศอุดมการณ์และวิธีการของตน มีแผนและโครงการพัฒนาที่ชัดเจน ที่สำคัญ คือ ได้นำเอาวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตย ซึ่งนำโดยประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีปรัชญาและแนวความคิดในเรื่องการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ซึ่งตรงกับปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน จึงสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

๒.๒.๕ แนวความคิดของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมีแนวความคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑) คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่ หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชนขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ การพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุกๆ ขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

๓) การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชน การพัฒนาชุมชน จึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตัวเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศีลธรรม และสุขภาพ

๔) การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้น นอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยตัวเองของคนในชุมชนแล้ว ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่นๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนของตน

เช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน แต่มักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ ต้องใช้ทรัพยากรมาก เป็นแผนและโครงการที่รัฐดำเนินการผ่านหน่วยงานราชการ ไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

๕) การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชนโดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชนดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่างๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่นๆ ควรเป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้ความสามารถในระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาดได้ด้วยตัวเอง

๖) ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัด ทั้งบุคลากรงบประมาณหรือทรัพยากร ระบบการบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีขีดจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้นการจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใด จึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาลกล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งขีดความสามารถของตนเองมาก และรัฐนี้จะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

๗) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลและประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีขีดความสามารถที่จำกัดไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

๘) การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันหลายๆ ด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรมการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เป็นจำนวนมาก ต้องใช้การประสานงานที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จ

๙) ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้าน ไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อม ความสมดุลระหว่างสิ่งที่ป็นรูปธรรมกับนามธรรม ความสมดุลระหว่างการพัฒนาร่างกายจิตใจของคน ความสมดุลระหว่างเพศและวัย เป็นต้น

๑๐) การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชน มีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ และเป็นขบวนการทางสังคม ดังนี้

(๑) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ คือ มีความต่อเนื่องของปฏิกิริยาโต้ตอบต่อกันของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกัน จะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

(๒) การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานให้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลความต้องการของประชาชนในชุมชนและเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชน

(๓) การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ ประกอบด้วยเนื้อหาและแผนงานย่อยที่เน้นความคิดริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมความก้าวหน้าของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากรัฐบาลและการประสานงานระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(๔) การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของทางอารมณ์ อันก่อให้เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัว เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่เฉื่อยชาหรือท้อถอยจะเป็นได้ว่า แนวความคิดของการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้นแนวความคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวทางของการกำหนดความหมายของ การพัฒนาชุมชน

๒.๒.๖ จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ดำเนินแบบต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลักเพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรต่อไป จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

๑. มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน จากสภาพหรือสถานการณ์อันเก่าแก่ให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และมีความคิดก้าวหน้าต่อไป

๒. มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความสำนึก ในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชนรู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน

๓. มุ่งที่จะให้ประชาชน มีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการทำงานกิจกรรม รับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติในที่สุด

๔. มุ่งที่จะให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือกันทำเอง

จากความมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน สรุปได้ว่า เป็นความมุ่งหมายให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีการศึกษาเป็นพื้น พัฒนาคุณธรรมนำผลผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนก็คือ การพัฒนาคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดี จุดมุ่งหมายของการพัฒนาก็จะยั่งยืนต่อไป

๒.๒.๗ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายที่สำคัญ ๒ ประการ คือ การพัฒนาคนให้มีความสุข และการพัฒนากลุ่มคนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข ดังนี้

๑. การพัฒนาคนให้มีความสุข

คนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็น ผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่ให้สิ้นสุด คนจึงเป็นเป้าหมายสุดยอดหรือเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม และมีความสุข โดยวิธีต่อไปนี้

๑.๑ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ ทำให้คนมีความรู้ ความสามารถมีทักษะ ในการประกอบกิจการงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ เลี้ยงตนเองและครอบครัว มีความรู้ทางการเมืองและความรู้จำเป็นในการดำรงชีวิต เฉลียวฉลาด มีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี บุคลิกภาพดี สามารถพึ่งตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นต้น

๑.๒ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม คือ ทำให้คนเป็นคนดีทั้งกายคิด การพูดและการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ละเว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวเอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักความพอเพียงในสิ่งต่างๆ มีความอดทนสามารถยับยั้งตนเองไม่ให้ประพฤติดูชั่วได้ เป็นต้น

๑.๓ การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ การทำให้คนมีความสุขสงบ มีจิตใจดีงาม เยือกเย็น มั่นคง ผ่องใส ไม่มีความเครียด มีความสุขุมเยือกเย็น มีเมตตากรุณา รู้จักความพอเพียง รู้จักประมาณเข้าถึงสัจธรรมของชีวิต มองโลกในแง่ดี ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ได้ เป็นต้น

๒. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุขการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำให้บางอย่างด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็กๆ กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร และมีความเชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายย่อยๆ ขึ้นทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑) มีจิตสำนึกชุมชน หรือเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ คือ สมาชิกสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่างๆ กับบุคคลอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกัน และมีมิตรภาพ ยอมรับในศักยภาพของกันและกันและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

๒) มีจิตวิญญาณชุมชน คือ การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครือญาติ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างๆ ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ความมีจิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความปิติ ความสุขอย่างล้นเหลือ และเกิดพลัง อย่างมโหฬาร เป็นพลังเยียวยา ที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข จิตวิญญาณชุมชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกชุมชน ซึ่งนอกจากจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยตรงแล้วยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในด้านอื่นๆ อีกด้วย เพราะเป็นเสมือนการทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจแข็งแกร่ง มีความพร้อม ที่จะร่วมพลังกัน เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

๓) เป็นชุมชนเรียนรู้ คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้ หรือเรียนรู้เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชนและความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน หรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกันความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การเป็นชุมชนเรียนรู้ ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะผลจากการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนตนเอง

๔) มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ ประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึก ชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

๕) มีการจัดการชุมชนที่ดี คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการ ดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๖) มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่างๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง

๗) มีภาวะผู้นำชุมชนคือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นและร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุป ผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ผู้ที่เชื่อมประสานแนวความคิดต่างๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

๘) เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ สมาชิกและองค์กรต่างๆ ในชุมชนมีความเข้มแข็งพอจะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งในยามปกติและประสบกับภาวะวิกฤตต่างๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึงประสงค์

๙) เป็นชุมชนสงบสุขชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชน และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสุข บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

๑๐) เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ชุมชนดำรงอยู่และดำรงต่อไปได้ โดยไม่ล่มสลาย อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเองชุมชนเข้มแข็งจึงสามารถแก้ปัญหาได้ทุกชนิด ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมการเมืองและสุขภาพ

จิรพรรณ กาญจนจิตรา กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนว่า เป้าหมายสุดยอด (Ultimate Goal) คือการพัฒนาคน โดยมุ่งให้คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาการตัดสินใจของตนเองในการที่จะปรับปรุงสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชน บนพื้นฐานของการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย^{๔๗}

สุเทพ เชาวลิต กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. เร่งการเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายของชุมชน
๒. ปรับปรุงส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น
๓. ปรับปรุงส่งเสริมอนามัย และสุขภาพ
๔. ส่งเสริมการศึกษา และวัฒนธรรมตลอดทั้งให้เรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็น
๕. พัฒนาประชาชนให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนจาก

เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์นั้นต้องพัฒนาทั้งคนและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน^{๔๘}

การพัฒนาคน หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ทำให้คนเป็นคนเฉลียวฉลาดขึ้นหรือทำให้คนเป็นคนที่มีคุณภาพ รวมทั้งพัฒนาความรู้สึกรักนึกคิด กิริยามารยาทบุคลิกลักษณะนิสัยใจคอ ความซื่อสัตย์ รสนิยม ค่านิยมของคน

การพัฒนาสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่ต้องการพัฒนา คือ วัตถุหรือสิ่งแวดล้อมคนให้เจริญขึ้น เป็นการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ อันจำเป็นแก่มนุษย์ การครองชีพ การอยู่รอดและ การมีชีวิตรอยู่อย่างสะดวกสบาย และมีความสุขเพิ่มขึ้น ในการพัฒนาชุมชน แม้ว่าจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนมากกว่าสิ่งอื่นใดแต่ก็ต้องยอมรับว่า วัตถุสิ่งแวดล้อมคนก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้ทันกับการพัฒนาคน

^{๔๗} จิรพรรณ กาญจนจิตรา, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘.

^{๔๘} สุเทพ เชาวลิต อ้างใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็มเทรคดรี), หน้า ๑๘.

ฉะนั้นงานพัฒนาชุมชน จึงมีเป้าหมายที่จะต้องพัฒนาทั้งสองด้านควบคู่กันไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์นั้น จึงต้องพัฒนาทั้งคนและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปพร้อมๆ กัน

๒.๒.๘ ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน

จิรพรรณ กาญจนจิตรรา ได้อธิบายไว้ว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ถือว่าพลังสำคัญที่จะบันดาลให้งานบรรลุผลสำเร็จความมุ่งหมายนั้นมาจากประชาชน โดยเชื่อว่าประชาชนทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีจนต่ำต้อยหรือด้อยการศึกษาเพียงใด ก็ยังมีพลังและความปรารถนาที่จะปรับปรุงวิถีการดำรงชีวิตของคนให้มีมาตรฐานสูงขึ้นการกระตุ้นเตือนและ ค้ำชูพลังดังกล่าว จะเป็นผลให้มีการขุดค้นและนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนชนบทไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนในทุกด้านพร้อม ๆ กัน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนจึงยึดถือว่า ถ้าประชาชนได้บรรลุถึงความปรารถนาหรือความสุขในชีวิตได้มากเท่าใดก็ยิ่งเป็นสิ่งที่ดีงามเท่านั้น และการช่วยเหลือในลักษณะนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของเพื่อนมนุษย์ในสังคมด้วยกัน^{๔๙} สอดคล้องกับ พัทธน์ บุญยรัตพันธุ์ ได้กล่าวถึงเรื่องปรัชญาของการพัฒนาชุมชนไว้ ๕ ประการ คือ

๑. บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม และอย่างบุคคลมีเกียรติ ในฐานะที่กำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ

๒. บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิและสามารถที่จะกำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ

๓. บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้วย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทัศนะประพฤติปฏิบัติและพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้

๔. มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และความคิดใหม่ ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตและนำออกมาใช้ได้ถ้าได้รับการพัฒนา

๕. การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และรัฐ^{๕๐}

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าปรัชญาของการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวเองว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลสิ้น ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีทัศนคติที่ถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้นอีกประการหนึ่งการพัฒนาชุมชน ก็คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเลื่อมล้ำต่อกันสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่มวลชนนั้นเป็นเรื่องที่อารยสังคมพึงยึดมั่น ประการสุดท้ายความไม่รู้ ความดื้อดึงและการใช้กำลังบังคับ เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญ

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

รุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษาเท่านั้น การให้การศึกษาและให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมและการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานกับกลุ่มเพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้คนได้เจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด

๒.๒.๙ หลักการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นเพียงหลักการเท่านั้น ซึ่งทางองค์การสหประชาชาติได้กำหนดหลักการดำเนินงานพัฒนาในที่ประชุมเดือนมีนาคม ๒๕๐๐ ไว้ ๑๐ ประการ คือ

๑. โครงการพัฒนาชุมชน จะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการอันแท้จริงของประชาชนเริ่มจากโครงการง่าย ๆ ก่อนแล้วค่อย ๆ ไปสู่โครงการที่ยากขึ้น
๒. โครงการพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องเป็นโครงการอนงกประสงค์ คือ มีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือปรับปรุงความสุขความเจริญได้ในหลายๆ ด้านพร้อมๆ กัน
๓. การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเริ่มการดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติประชาชนพร้อม ๆ กับการพัฒนาชุมชน หรือพร้อม ๆ กับการดำเนินการของชุมชน
๔. ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในโครงการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและจัดรูปสถาบันหรือหน่วยงานปกครอง หน่วยงานบริหารงานของประชาชนขึ้น
๕. ต้องแสวงหาผู้นำในท้องถิ่นและพัฒนาผู้นำท้องถิ่นขึ้นตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของชุมชน
๖. ให้สตรีและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการให้มากที่สุด เพราะสตรีมีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวของงานและแนวความคิดต่าง ๆ ส่วนเยาวชนสามารถเป็นกำลังรับช่วงงานและขยายผลงานได้เป็นอย่างดี
๗. รัฐบาลจะต้องจัดบริการไว้ให้พร้อมเพื่อสนับสนุนงาน และเป็นหลักประกันในประสิทธิภาพของผลงานและเป็นกำลังใจให้แก่ประชาชน
๘. ต้องมีการวางแผนงานเพื่อการพัฒนาชุมชนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น และการบริหารในทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง
๙. ในการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนนั้น ควรสนับสนุนให้องค์การของเอกชน องค์การอาสาสมัครต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย
๑๐. ในการวางแผนการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องมีการวางแผนให้มีการพัฒนาหรือความเจริญก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กัน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ระดับกับทุกส่วนของประเทศ

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี กล่าวถึง หลักการพัฒนาชุมชนว่า

๑) หลักความร่วมมือของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานให้มากที่สุด โดยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา การร่วมพิจารณาและการตกลงใจร่วมกันในการแก้ปัญหา หรือการวางแผนโครงการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีสิทธิและเสมอภาคที่จะมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบงานพัฒนาชุมชนของตน

๒) หลักการแสวงหาผู้นำในการพัฒนาชุมชนนั้นเน้นในเรื่องการค้นหาผู้นำและพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้เกิดขึ้นในชุมชนเพราะจุดมุ่งหมายสุดท้ายของการพัฒนาชุมชนคือการให้ประชาชนพึ่งตนเองและสามารถช่วยตนเองได้ ซึ่งผู้นำจะเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

๓) หลักการทำงานกันกับกลุ่ม จะต้องสร้างกลุ่มคนในรูปแบบต่างๆ ขึ้น เพื่อให้สถาบันของประชาชนซึ่งเป็นศูนย์กลางในการศึกษา และเป็นแกนในทางปฏิบัติการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งไปที่การทำงานกับกลุ่มคนเป็นประการสำคัญ

๔) หลักการสมทบ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและสนับสนุนให้ประชาชนใช้แรงงานและวัสดุอุปกรณ์ในชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างเต็มที่ จึงต้องกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักเสียสละแรงงานวัสดุอุปกรณ์ของตนสมทบกับของรัฐบาลอีกทางหนึ่งซึ่งจะช่วยให้งบประมาณอันจำกัดของรัฐบาล สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง

๕) หลักการประสานงาน โดยตัวของการพัฒนาชุมชนเองไม่สามารถบอกได้ชัดเจนว่าเป็นงานของใคร ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยลำพังตัวเอง ต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงจะประสบความสำเร็จ

๖) หลักการรับผิดชอบร่วมกัน แม้โครงการพัฒนาชุมชนจะเสร็จสิ้นลงแล้วก็ตามแต่ยังต้องมีการรับผิดชอบดูแลรักษาให้คงอยู่ เพื่อประโยชน์ของชุมชนให้นานที่สุด เพราะฉะนั้นต้องทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบด้วย จึงจะทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของและเกิดความรู้สึกหวงแหนที่จะดูแลรักษา ในการดำเนินงานให้คงไว้ตลอดไป

๗) หลักการขยายผลหรือการสร้างเครือข่าย การพัฒนาชุมชนนั้นมีระเบียบแบบแผนในการดำเนินงาน จึงสามารถที่จะบอกผลที่จะเกิดขึ้นมาได้พอสมควร และเป็นแบบอย่างที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

จากหลักการพัฒนาชุมชนดังกล่าวมาเป็นลำดับข้างต้น จะเห็นว่าความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนเกิดจากชุมชนไม่ว่าจะเป็นหลักความร่วมมือของประชาชน การทำงานร่วมกันกับกลุ่ม การแสวงหาผู้นำ และความรับผิดชอบร่วมกัน ล้วนเกิดจากคนในชุมชนทั้งสิ้นนักพัฒนาอาจมีบทบาทในช่วงแรกที่เข้าไปช่วยกระตุ้นให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำ และมีบทบาทในฐานะ “ผู้ประสานงาน” เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างประชาชนด้วยกันเองและประสานขอความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้งานสำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

ในการพัฒนาชุมชนที่นักพัฒนาและประชาชนควรยึดถือเป็นแนวทาง อีก ๖ ประการคือหลักการที่ให้ประชาชนช่วยตัวเอง คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้มีการช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด เพราะทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาชุมชน คือประชาชนในชุมชน การที่จะให้บุคคลนั้นมีค่าและประสิทธิภาพสำหรับชุมชนได้ ก็คือ การสร้างความสามารถในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนของตนเองด้วยตนเองเป็นสำคัญ เพราะประชาชนในชุมชนนั้น รู้สภาพความเป็นจริงในชุมชนได้ดีกว่าผู้อื่น ส่วนการช่วยเหลือจากภายนอกนั้น เพียงเพื่อช่วยให้เขาสามารถช่วยตนเองได้เท่านั้น ไม่ควรช่วยในทุกสิ่งทุกอย่างจนเขาไม่ได้มีส่วนร่วมในอันที่จะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตัวเอง การที่จะกระตุ้นให้ประชาชนกระตือรือร้นที่จะช่วยตัวเองนั้น ควรปฏิบัติดังนี้

(๑) เริ่มจากภาพการณ์และสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชน

(๒) เริ่มจากสิ่งเล็กๆ น้อยๆ และจากสิ่งที่ง่ายไปหายาก

(๓) ไม่รีบเร่งทำโครงการดำเนินงาน แต่ค่อยทำต่อไป เพื่อให้โอกาสเขาได้เรียนรู้จากการทำงานนั้น

(๔) พยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด

๘) หลักการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงาน หมายถึง ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงานลงมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเขา การที่เขาได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนั้นจะทำให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาตนเองยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนของเขานั้น เป็นความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสร้างความรู้สึกมั่นใจในตนเองความสามารถของตนเองและความรู้สึกเป็นเจ้าของ อันจะมีผลต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่นๆ ในภายหน้าอีกมาก เป็นการสร้างความภูมิใจในตนเอง และสร้างนิสัยรักในการทำงานร่วมกันให้เกิดขึ้น

๙) หลักความเสมอภาคในการดำเนินงาน ในการดำเนินงานใดๆ นั้นทุกคนจะต้องมีสิทธิมีเสียงเท่ากัน ให้ความสำคัญแก่บุคคลในทุกๆ ด้านอย่างเสมอภาคกันเพื่อเป็นการผูกใจของผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานทุกๆ คนมีความรู้สึกเท่าเทียมกัน เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานนั้นๆ ย่อมที่จะมีความสามารถในการที่จะแสดงความคิดเห็น คัดค้านสนับสนุนได้เท่าๆ กับบุคคลอื่นๆ ไม่มีใครสำคัญกว่าใคร และทุกคนมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากผลการพัฒนาได้เท่าเทียมกัน

๑๐) หลักการใช้ประโยชน์ผู้นำท้องถิ่น การเริ่มต้นปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ และการสนับสนุนในกิจกรรมของประชาชนนั้น ก็คือ ผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำชุมชนไปสู่การพัฒนา เพราะว่าสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ฝากภาระและอำนาจตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนของตนไว้กับผู้นำ เมื่อผู้นำเห็นความสำคัญในการที่จะให้ชุมชนของตนได้รับการพัฒนา และสนับสนุนเพื่อให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นในชุมชน ย่อมที่จะตั้งใจให้ความสนับสนุนโครงการนั้นๆ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้นำยังเป็นผู้ช่วยเผยแพร่จิตใจประชาชนเข้ามาร่วมงานด้วยอย่างมีประสิทธิภาพ

๑๑) หลักความเข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง นักพัฒนาจึงจำเป็นต้องทราบและยึดถือด้วย การรู้และเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี จะช่วยให้ นักพัฒนาสามารถใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมนั้นได้ด้วย

๑๒) หลักการประเมินผลและตรวจสอบงาน ทุกโครงการหรือกิจกรรมที่จำเป็นจะต้องมีการประเมินผลงาน เพราะจะได้รู้ว่าการดำเนินงานนั้นๆ ได้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้หรือไม่เพียงไร มีปัญหาอุปสรรคขัดขวางในแง่มุมใดบ้าง ภายหลังที่ได้ดำเนินการไปแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงจะได้หาช่องทางแก้ไขข้อบกพร่อง และหาวิธีดำเนินงานที่ดีกว่ามาใช้ในการดำเนินการได้อย่างฉับพลันและเหมาะสม^{๕๑}

^{๕๑} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๗,

พัฒน์ สุจันงค์ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนควรมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑) ยึดถือประชาชนเป็นหลัก โดยยึดเอาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชนและความร่วมมือร่วมใจของประชาชนเป็นพื้นฐานความสำคัญ เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ในบั้นปลาย

๒) ยึดทรัพยากรของชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาทั้งคน วัตถุ และสถาบันทางสังคม

๓) หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน คือ แผนหรือโครงการพัฒนาชุมชนจะต้องมาจากประชาชนในชุมชน นักพัฒนาต้องไปทำงานร่วมกับประชาชน โดยไม่ทำตัวเป็นนายหรือผู้เหนือกว่า และในการทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องไม่เป็นการบังคับ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม แต่ต้องให้เข้ามาด้วยความสมัครใจ

๔) หลักการปกครองตนเอง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเองในรูปแบบของสถาบันทางสังคมตามกลุ่มอาชีพ วัย เพศ โดยทำหน้าที่เป็นกลางในการประสานงานที่จะนำบริการต่างๆ ทั้งของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนไปสู่ชุมชน

๕) หลักการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ โดยทำหน้าที่เป็นกลางในการประสานงานที่จะนำบริการต่างๆ ทั้งของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนไปสู่ชุมชน

๖) การพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ทำได้ง่ายก่อนแล้วจึงค่อยๆ ไปสู่งานที่ทำได้ยากขึ้นเป็นลำดับ

๗) การเปลี่ยนแปลงในชุมชนต้องคำนึงถึงสิ่งง่ายๆ ในชีวิตของคน

๘) ยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลัก การพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนนอกจากนั้นกรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดหลักการพัฒนาชุมชนไว้ ๔ ประการคือ

๑) ปลุกฝังความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง และการทำงานร่วมกัน ให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน

๒) ยึดการมีส่วนร่วมของประชาชน งานพัฒนาชุมชนจะต้องยึดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก กล่าวคือ ต้องให้ประชาชนทราบ เข้าใจและร่วมกิจกรรมนั้นๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เขาสำนึกว่าเป็นงานของเขา ไม่ใช่งานของรัฐบาล แต่รัฐบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเท่านั้น

๓) ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องพยายามใช้กำลังทรัพยากรของชาวบ้านหรือของประชาชนให้มากที่สุด ผลงานพัฒนาชุมชนขั้นแรกควรจะเกิดจากการดัดแปลงแก้ไขและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในหมู่บ้านให้เป็นประโยชน์ แล้วจึงค่อยนำความช่วยเหลือจากภายนอกเข้าไปทีหลัง โดยตระหนักว่า พลังอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านนั้นหาอยู่ที่แห่งใดไม่ หากแต่อยู่ในหมู่บ้านนั่นเอง

๔) รัฐบาลให้ความสนับสนุนทางด้านวิชาการและวัสดุ การพัฒนาที่จะให้ผลดีที่สุดและถาวรที่สุด ควรจะเกิดจากความต้องการของชุมชนว่าร่วมกันผสมผสานกับการสนับสนุนของรัฐในส่วนที่เกินขีดความสามารถของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐ จะให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและวัสดุ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) กล่าวถึง "การพึ่งตนเอง" และ "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา" ซึ่งสะท้อนให้เห็นชัดว่า การพัฒนาชุมชน เป็นงานที่ยากและต้องอาศัยการทำงานอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นน้อยมากในการพัฒนาประเทศของเรา^{๕๒}

๒.๒.๑๐ องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนมีองค์ประกอบมีหลากหลาย ซึ่งแต่ละองค์ประกอบล้วนมีความสำคัญ ในที่นี้จะกล่าวไว้ ๑๐ ประการ คือ

๑. การพัฒนาชุมชน คือ การพยายามที่จะยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนภายในชุมชนให้ดีขึ้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้คนหรือชุมชนนั้นมีความเจริญขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งนี้หมายถึง การทำให้คนในชุมชนนั้นมีความกินดีอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากราษฎรเอง โดยราษฎรจะต้องช่วยด้วยตนเองในการพัฒนาด้วยการเข้ามามีความคิดเห็นและดำเนินการด้วยตนเองบนพื้นฐานของความสมัครใจ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ตัวประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาทุกสายต้องการให้ประชาชนมีทักษะ มีความรับผิดชอบที่จะช่วยเหลือตนเอง

๒. การพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือเป็นลักษณะทางกายภาพตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน การประพฤติปฏิบัติแบบเก่า ๆ ของชุมชนนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างด้วยกัน ด้วยวิธีการให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแนวความคิดให้ถูกต้อง

๓. การดำเนินงานจะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้หมายถึงว่า กิจกรรมใด ๆ ที่จะนำไปส่งเสริมให้ประชาชนรับปฏิบัติ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีความต้องการอยู่แล้ว หรือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน และสามารถทำให้ประชาชนรู้สึกต้องการได้

๔. การพัฒนาชุมชนจะต้องใช้หลักการย่วย เร่งเร้า ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มและรู้จักวิธีช่วยตนเองโดยพลั้งกลุ่มคน ตลอดจนการดำเนินการไปตามโครงการพัฒนานั้น

๕. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน ย่วยและส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทเกิดความคิดริเริ่มขึ้น

๖. แผนงานพัฒนาที่อาศัยความร่วมมือระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับหน่วยงานของรัฐบาล และองค์การอาสาสมัครเอกชน

^{๕๒} พัฒน์ สุจำนงค์, ประชาคมตำบล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๑),

๗. รัฐบาลหรือแหล่งให้ความช่วยเหลือจากภายนอก จะให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งใดสิ่งที่เกิดความสามารถที่ชุมชนหรือราษฎรจะจัดหามาได้เอง เช่น ความรู้ทางวิชาการวัสดุ และเงินเท่าที่จำเป็น

๘. จะต้องมีการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มิใช่ดำเนินการแต่เพียงหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด เพราะปัญหาของชุมชนอยู่นอกเหนือความสามารถของหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด โดยเฉพาะและการที่จะพัฒนาชุมชนให้ได้ผลจะต้องเป็นการพัฒนาโดยมุ่งประชาชนเป็นหลัก ดังนั้นจึงใช้หลักการที่เรียกว่าการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ คือ มุ่งที่จะพัฒนาทุก ๆ ด้าน ไม่ใช่เพียงด้านใดด้านหนึ่งด้านเดียว

๙. ขบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องพิจารณาถึงสังคม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นหลัก

๑๐. วิธีการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยหลักการและแนวทางระบอบประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ

๒.๒.๑๑ วิธีการพัฒนาชุมชน

นักวิชาการและนักปฏิบัติการพัฒนาชุมชน ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้
ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ได้เสนอแนะวิธีการพัฒนาชุมชนไว้ ๗ วิธีการคือ^{๕๓}

๑. การให้การศึกษอบรมแก่ประชาชนที่มีการศึกษาต่ำ ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยกระบวนการให้การศึกษอบรม พัฒนาความรู้ ความคิด เฉลียวฉลาด อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์แต่สิ่งที่ดีงามซึ่งได้จากการศึกษอบรม

๒. การจัดตั้งกลุ่มและพัฒนากลุ่มหรือองค์กรของประชาชนให้เป็นผู้พร้อมที่จะรับและร่วมปฏิบัติในสิ่งเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ อันเกิดจากการพัฒนาอยู่เสมอ รวบรวมพลังความคิดแรงกายแรงใจ และวัสดุ เงินทุน เพื่อรวมกันเป็นกลุ่มขึ้น และเป็นองค์กรสร้างพลังการคิดตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และรับผิดชอบด้วยกัน อันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นร่วมกันในหมู่ประชาชนเป็นตัวของตัวเองในที่สุด

๓. การสรรหาและพัฒนาผู้นำของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มของประชาชนขึ้น เพื่อบริหารงานและคิดสร้างกิจกรรมและแนะนำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มออกให้เกิดประโยชน์ โดยต้องมีผู้นำและผู้ปฏิบัติงานอย่างเป็นกิจจะลักษณะ เป็นผู้นำที่ดีและเข้มแข็งสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านบริการและนำความคิดประชาชนแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เป็นอย่างดี

๔. การส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐออกไปปฏิบัติงานอย่างเป็นมิตรกับประชาชนในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐควรทำหน้าที่เป็นเพื่อนคู่คิด คอยแนะนำแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการคิดริเริ่มการแสวงหาพลังมวลชน กระตุ้น เร่งเร้าให้ประชาชนมีความคิดริเริ่ม และกล้าคิด มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชนของตนเองได้

๕. การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นว่าการเริ่มต้นที่ดีช่วยให้งานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง และการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชุมชนนั้นไม่ควรจะล้มเหลว เพราะจะเป็นการทำลาย แรงบันดาลใจ ความกล้ากระตือรือร้นในการทำงานของประชาชน ดังนั้น

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชนควรต้องมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและตระหนักในปัญหามากขึ้น ดังนั้นก่อนลงมือทำโครงการพัฒนาจะต้องมีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในทุก ๆ ด้าน ของชุมชน และข้อมูลแต่ด้านให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้ข้อมูลอย่างใกล้ชิดเพราะประชาชนและผู้นำได้รับรู้ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

๖. การวางแผนและวางโครงการ การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการวางแผนอย่างมีระบบและมีหลักวิชาการ การนำแผนออกปฏิบัติโดยจัดทำเป็นแผนโครงการต่าง ๆ และการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงเน้นการวางแผน วางโครงการขึ้นโดยประชาชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน และทางฝ่ายรัฐบาลจะต้องมีการวางแผนจากเบื้องบนแล้วต้องมีการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับแผนของประชาชนเป็นสำคัญ

๗. การประสานงานและการร่วมมือในการปฏิบัติงาน การพัฒนาชุมชนไม่ใช่เป็นงานของประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐคนใดคนหนึ่ง หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะแต่เนื่องจากกิจกรรมที่จะต้องพัฒนาในชุมชนนั้นมีมากมาย จะต้องทำให้การประสานสอดคล้องเกื้อกูลกัน ดังนั้นการประสานงานทั้งทางวิชาการ บุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในโครงการจึงมีความจำเป็นและสำคัญ ในโครงการและการนำโครงการออกปฏิบัติและขั้นตอนต่าง ๆ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทุกคนทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องให้ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและความถนัดของตน เพื่อให้การวางแผน การปฏิบัติออกมาให้เกิดความรัดกุมและรับรู้ร่วมกันจากการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายจากความหมายของการพัฒนาชุมชน ปรัชญา แนวคิดอุดมการณ์ หลักการพัฒนาหรือองค์ประกอบของการพัฒนา วิธีการและกระบวนการของการพัฒนา เป็นสิ่งที่ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นจะต้องเข้าใจอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้ใหญ่ กำนัน พระภิกษุ สงฆ์หรือเจ้าหน้าที่ทางราชการ องค์กรต่าง ๆ จะต้องรับรู้ ถูกรับรู้ หลักการพัฒนานั้นจะเป็นกรอบแนวคิดหรือยุทธวิธีในการพัฒนาชุมชน

สรุป การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อการกระตุ้นเตือนยั่วยุ และส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทเกิดความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาชุมชนเป็นการมุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและควรเป็นความคิดริเริ่มประชาชนด้วย แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักคิดริเริ่ม ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่ม ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง การทำงานพัฒนาชุมชนต้องร่วมมือกับประชาชนอย่างจริงจังโดยดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากที่สุด โดยเฉพาะในขั้นตอนของการร่วมคิด ร่วมทำนั้นถือว่าสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่า งานพัฒนาชุมชนนั้นเป็นงานของเราซึ่งเขาจะเกิดความสำนึกที่จะสานต่อโครงการให้ยั่งยืนไป ซึ่งการพัฒนาชุมชน จะทำ ชุมชนเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครองขนบธรรมเนียมประเพณี และอนามัย เมื่อชุมชนเกิดการพัฒนาและความเป็นอยู่ดีขึ้นก็จะส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

๒.๒.๑๒ ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนจากปราชญ์ของสงฆ์

พระธรรมวิมลโมลี ได้กล่าวถึงมัตตัญญูตา ไว้ในหนังสือบูรพภาค ป.ธ. ๙ ตอนแต่งไทยเป็นมคธนั้นว่า ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือรู้จักความพอดี ๆ คุณข้อนี้มีทางที่จะพึงพรรณนาได้หลายประการเป็นต้นว่า ความรู้จักประมาณในปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ในกรณีกิจ ในการบริหารอรรถภาพในบุคคล และในธรรมเมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบทุกอย่าง ความรู้จักประมาณเข้ากำกับอยู่ด้วยจึงจะสำเร็จผลด้วยดี ๆ ในที่นี้จักรับประทานพรรณนาเพราะประการต้น พอเป็นตัวอย่าง ๆ ความรู้จักประมาณในปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ ต่างโดยกิจเป็น ๓ สถาน คือ การแสวงหาการได้มาและการใช้สอยอาศัย ๆ อันบุคคลผู้เกิดมามีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ คือ อาหารที่จะยังชีวิตให้เป็นไป เครื่องปกปิดร่างกายป้องกันความหนาวร้อนพุทธานุสสฤทธิได้ ให้ทัศนะของ “การพัฒนา” ว่าจะปั่นคำ กลาง ๆ มิได้มีความหมายในทางดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับว่าจะพัฒนาไปทางไหนให้เกิดอะไรขึ้น ถ้าการพัฒนาขึ้นประกอบด้วยสติปัญญา นำมาซึ่งประโยชน์สุขอย่างถูกต้องก็เป็นของดี หากเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือมีตัณหา (ความทะยานอยาก) อุปาทาน (ความยึดมั่นความยึดติด) เป็นเจ้าเรือน ท่านก็เรียกว่า เป็นการพัฒนาเพื่อความพินาศ เป็นวินาศนา การหาใช้วิวัฒนาการของศัพท์คำว่า “พัฒนา” ตรงกับภาษาบาลีว่า “วฑฺฒน” แปลว่า “รก” ดังพุทธภาษิตว่า “น สียา โลกวฑฺฒโน” ซึ่งมักแปลกันว่า “ไม่พึงเป็นคนรกโลก” (แปลตามตรงได้ว่า ไม่พึงทำโลกให้รก) คนรกโลก คือ คนที่ทำให้โลกให้รกไปด้วยสิ่งที่ไม่ดีประโยชน์ ชีวิตของผู้นั้นจึงไม่มีประโยชน์แต่กลับเป็นโทษ ดังคำโบราณว่า “รกคนดีกว่ารกหญ้า หากรกคนบ้า รกหญ้าดีกว่ารกคน” พุทธศาสนิกขุวางหลักว่า ถ้าอยากให้โลกรกด้วยคนดี ต้องพัฒนาจิต เพราะจิตนำกาย ถ้าอยากให้โลกไกลาหล่นวายให้พัฒนาแต่กายและวัตถุจนท่วมทับจิต ดังนั้นในทัศนะของท่านพุทธทาสการพัฒนาจิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและต้องมาก่อนเสมอ มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาทุกครั้ง การพัฒนาต้องทำให้สมดุลทั้งจิตและกายจึงจะถูกต้อง แต่การพัฒนาทางจิตอย่างเดียว แม้จะเป็นการพัฒนาที่ไม่สมบูรณ์ แต่ก็ยังปลอดภัยแต่หากพัฒนาทางวัตถุอย่างเดียวก็ฉิบหายหมด ดังที่เวลานี้เรามีหวัรบนิวเคลียร์ที่สามารถทำลายโลกให้พินาศได้หลายครั้ง^{๕๔}

^{๕๔} พระธรรมวิมลโมลี (บุญมา ป.ธ. ๙), บูรพภาค ป.ธ. ๙ ตอนแต่งไทยเป็นมคธ, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (๒๕๓๕), หน้า ๒๖๐-๒๖๓.

๒.๒.๑๓ ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนจากปราชญ์ฝ่าย ฆราวาส

ความหมายของคำว่า “การพัฒนาชุมชน” ได้มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้ดังจะได้นำมากล่าวเป็นตัวอย่างต่อไป คือ

เจลิยว บุรีภักดี และคณะ ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือ การทำให้คนซึ่งอยู่ในพื้นที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเป็นอยู่ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและอื่น ๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น มีความสุข รู้รักสามัคคีและร่วมมือกันทำงานได้^{๕๕}

อภิชัย พันธเสน ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาชุมชนไว้ว่าเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ตั้งใจกระทำขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นจากสภาพก่อนการพัฒนา มีการกินดีอยู่ดี มีการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีการปรับปรุง ดัดแปลง หรือควบคุมทรัพยากรและสภาพแวดล้อมมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองกับสังคมภายนอกชุมชนของตน ตลอดจนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนเป็นสำคัญ^{๕๖}

สรุปว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (Process) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย การมีส่วนร่วมเป็นต้น ของคนภายในชุมชนให้ดีขึ้น

๒.๒.๑๔ แนวคิดการพัฒนาชุมชนที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

แนวคิดการพัฒนาแบบที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยหลักหรือสาระสำคัญคือการเน้นให้ประชาชน หรือคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา กล่าวคือ ในการพัฒนาจะวางเรื่องของคนเป็นตัวตั้ง จากนั้นจึงมองกวาดไปถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ การมองอย่างนี้ ให้ความสำคัญให้มนุษย์เป็นตัวตั้งหรือความต้องการของมนุษย์เป็นตัวตั้งไม่ หากแต่เป็นการมองอย่างคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติที่ต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันการเน้นคนเป็นศูนย์กลางนี้ยังหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ การพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วม หรือการใช้ภูมิปัญญาต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อการพัฒนาตนเองอีกด้วย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงแนวคิดหรือหลักการพัฒนาชุมชนที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยเรียกว่า “หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม” ว่า ในการพัฒนาหรือในกิจกรรมการพัฒนาทุกอย่งนั้น ต้องให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลงมือ

^{๕๕} เจลิยว บุรีภักดี และคณะอื่น ๆ, *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*, กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, (ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง), (๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๕๖} อภิชัย พันธเสน, *พัฒนาชนบทไทย: สมุทัยและมรรค แนวคิด ทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา* กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา, (๒๕๓๙), หน้า ๑๓๕.

ทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเองซึ่งจะเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเขา กรณีที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนั้น จะทำให้ประชาชนได้พัฒนาตนเองหนึ่งประชาชนที่ดึงเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมด้วยนั้น จะต้องไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ แต่จะต้องมาจากชนทุกชั้นในสังคม ตั้งแต่คนที่ร่ำรวยที่สุดจนถึงยากจนที่สุดของชุมชนหรือตั้งแต่ชนชั้นที่สูงที่สุดจนถึงต่ำสุดของชุมชน จะเลือกที่รักมักที่ชังกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือชั้นใดชั้นหนึ่งหาได้ไม่ แนวคิดการพัฒนาชุมชนโดยการเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนานั้น มีแนวความคิดที่คล้ายคลึง หรืออาจเรียกว่าเหมือนกันกับแนวคิดด้านการพัฒนามนุษย์ เพราะมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาที่ตัวคน หรือที่ตัวมนุษย์เอง^{๕๗}

เจเลียว บุรีภักดี และคณะ กล่าวว่าการพัฒนาชุมชนที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางนี้หมายถึง กระบวนการพัฒนาที่เป็นของประชาชน เพื่อประชาชนและโดยประชาชนในชุมชนนั้น ๆ การพัฒนาของประชาชน เป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในชุมชนโดยมีการเรียนรู้อย่างมีระบบการพัฒนาเพื่อประชาชน หมายถึง การพัฒนาของหน่วยงานภายนอกชุมชนที่ดำเนินการให้กับประชาชน โดยการดำเนินการที่คำนึงถึงความต้องการของประชาชนในชุมชน เป็นประการสำคัญการพัฒนาโดยประชาชน หมายถึง การพัฒนาที่ส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ลงมือกระทำการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาเป็นวิธีที่จัดการให้ประชาชนร่วมกันเก็บวิเคราะห์ข้อมูลค้นหาปัญหาของชุมชน กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจเลือก ลงมือดำเนินการและประเมินผลสรุปโดยประชาชนเองด้วยการ^{๕๘}

๑) ร่วมมือกันอย่างพันธมิตรที่มีความเท่าเทียมกันในวิสัยทัศน์ร่วม นับถือในกันและกันพยายามกระทำด้วยกัน และยอมรับในกันและกัน

๒) กระตุ้นและดำเนินการในการเสริมพลังความพยายามในการพัฒนาของประชาชนทุกหนทุกแห่ง

๓) มาตรการกำหนดมาจากเบื้องบนต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างพื้นฐานความสามารถ ในหลาย ๆ ด้านเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔) รูปแบบเทคนิค วิธีการที่ถ่ายทอดลงมาให้ประชาชน ต้องเปลี่ยนแปลงเป็นการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล และแหล่งทรัพยากรตามสะดวก ผู้เชี่ยวชาญเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกเพื่อให้ประชาชนได้ส่งสมประสงค์ และความรู้

๕) การอำนวยความสะดวกให้ประชาชนในการพัฒนาการวางแผนโครงการพัฒนาต้องการความอดทนและทักษะการปฏิบัติในการสนับสนุนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ดังนั้น จึงควรเสริมพลังความพยายามของประชาชนให้มีความสามารถในส่วนนี้ให้ได้

๖) การจัดการให้มีการปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย ต้องเปลี่ยนจากการควบคุม สั่งการไปเป็นการมีส่วนร่วมและสร้างความสามารถในการพัฒนาให้กับประชาชน หรือคนในชุมชนนั้น ๆ แทน

^{๕๗} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *การพัฒนาชุมชน* กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๔๒. หน้า ๙๐.

^{๕๘} เจเลียว บุรีภักดี และคณะอื่นๆ, *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, (ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง), (๒๕๔๕), หน้า๕๖-๕๗.

สนธยา พลศรี กล่าวถึงการพัฒนที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางนี้ เช่นกันว่าเป็นหลักการพัฒนาชุมชน ที่สำคัญประการหนึ่ง โดยกล่าวว่า “หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน(People Paiticipation) หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาทุกขั้นตอน คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมในการรับผลของการพัฒนา ทั้งในรูปของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร^{๕๙}

๒.๒.๑๕ แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม

เจลิยว บุรีภักดีและคณะ โดยหลักแนวคิดพื้นฐานของยุทธศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งมาจากปรัชญาพุทธศาสนาที่ปฏิเสธพัฒนาการที่เน้นการพัฒนาในด้านวัตถุ (การขยายตัวของ GDP) โดยถือเอาความสูงสุดของมนุษย์เป็นเป้าหมาย หรือที่เรียกว่า “Human-Centered Development” อีกส่วนหนึ่งมาจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองโดยเฉพาะวิธีการในการแก้ปัญหา แต่แตกต่างจากหลักเศรษฐศาสตร์การเมือง ตรงที่ให้ความสำคัญกับบทบาท และด้านวัฒนธรรมค่อนข้างมาก ซึ่งต้องถือว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดแนวคิดการพัฒนา ^{๖๐}

อานันท์ กาญจนพันธุ์ กล่าวว่า สังคมต้องตระหนักเสียก่อนว่าทุกสังคมมีฐาน หรือ ต้นทุนทางสังคมอยู่ก่อนแล้วทุกสังคมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ศิลธรรมศิลปะ และภูมิปัญญา เป็นต้น การสูญเสียต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไป ก็จะทำให้สังคมนั้นล่มสลายทางด้านศิลปกรรมและด้านอื่นๆ ตามมาด้วย ดังนั้น ประเด็นในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาบนมิติวัฒนธรรม จึงไม่เพียงแต่เป็นการทำให้โลกทันสมัยเท่านั้น หากแต่อยู่ที่กระบวนการต่าง ๆ ๔ ประการ คือ^{๖๑}

๑) การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural space) คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่าการเสริมสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาความรู้อุดมการณ์ศิลปกรรม และคุณค่าทางทรัพยากรอื่น ๆ โดยการสร้างสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของ และให้พร้อมที่จะร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์สังคมท้องถิ่นตัวเอง เพราะหากพัฒนา หรือเสริมสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็นพลังของชุมชนท้องถิ่นในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาได้ในอนาคต

๒) การเสริมสร้างประชาสังคม (Civil Society) คือ การดึงมวลชน หรือ การผลักดันให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ตรวจสอบและได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาในด้าน อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองให้ก้าวหน้าไปพร้อมๆ กัน เพราะทุกคนจะรู้สึกได้ว่า

^{๕๙} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒.

^{๖๐} เจลิยว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, (ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง), (๒๕๔๕), หน้า ๕๘-๕๙.

^{๖๑} อานันท์ กาญจนพันธุ์, รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษากระบวนการพัฒนาของศูนย์พัฒนาสังคมสังฆมณฑลเชียงใหม่ ในประเด็นการจัดการทางสังคม. เสนอต่อศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่, ๒๕๔๔, หน้า ๒๐๐-๒๐๗.

ได้รับความเป็นธรรมเสมอเหมือนกัน ชุมชนท้องถิ่นก็จะสามารถปกป้องสิทธิพื้นฐานของตนได้ และโดยที่ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

๓) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน คือ ความต่อเนื่องจากการเสริมสร้างประชาสังคม การที่ประชาสังคมจะเข้มแข็งได้นั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สำคัญ คือองค์กรชุมชนต้องมีความเข้มแข็งเพื่อจะได้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ และปกป้องสิทธิของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนจะมีส่วนช่วยเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพมากขึ้น ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนา ตลอดจนยังจะเป็นกำลังพื้นฐานในระบบประชาธิปไตยแบบประชาธิปไตยในระดับรากหญ้าต่อไป

๔) การเคารพสิทธิในความแตกต่างหลากหลายทางพหุสังคม (Plural Society) คือ การเคารพสิทธิ หรือ ความแตกต่างหลากหลาย หรือที่เรียกว่า พหุสังคม คือสิ่งที่ผู้คนในสังคมมีแตกต่างกันนั่นเองไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อ ระบบการผลิตฐานทางเศรษฐกิจ โดยการเคารพสิทธิของความคงอยู่และมีอยู่ในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน (สิทธิมนุษยชน) สิ่งเหล่านี้จะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการพัฒนาในสังคมที่มีลักษณะเป็น “พหุสังคม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพราะสังคมยังมีความแตกต่างหลากหลายมากเท่าใด ยิ่งต้องเน้นในระบบคุณค่าของความเป็นคนโดยการเคารพสิทธิของกันและกัน การพัฒนาชุมชนบนมิติทางวัฒนธรรม ควรมีกรอบความคิด (Conceptual Frame) ในการพิจารณาจากมิติทางวัฒนธรรม ดังนี้ คือ

๑) ชนบทเป็นรากฐานของการพัฒนา เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท และปัญหาด้านการพัฒนามักเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อประชาชนเหล่านั้น ในบางกรณีชุมชนสามารถเป็นแบบอย่างในการพัฒนาที่ดีให้แก่สังคมเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคุณค่าของชีวิตและจิตใจที่ดีงาม

๒) การดำเนินงานการพัฒนานั้นต้องคำนึงถึงการพัฒนาในเชิงวัตถุ ที่สอดคล้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านความรู้สึกรักใคร่ของประชาชนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

๓) ประชาชนเป็นเป้าหมาย หรือ เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะประชาชนทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญที่สุดในปัจจัยของการพัฒนาทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะประชาชนมีแนวคิดในการพัฒนาสามารถดำเนินการพัฒนาและวางเป้าหมายเพื่อชุมชนของตนเองได้และประเทศชาติต่อไปในอนาคต

๔) สำหรับประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านการเกษตรควรจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชนบทด้านอื่น ๆ การพัฒนาจะมั่นคงและต่อเนื่องได้ จะต้องมีโครงสร้างและระบบการเมืองที่มั่นคงและเป็นอิสระจากการครอบงำของประเทศอื่น ๆ ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ ได้ทำการสรุปและนำเสนอแนวคิดหลักของนักคิดอาวุโสในสังคมไทย “กลุ่มนักคิดสายชุมชน” ที่มีต่อการพัฒนาบนมิติชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจกรอบของการพัฒนาบนมิติวัฒนธรรมได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้ คือ

๑) มีความเห็นว่าแกนหลักของสังคมไทย คือ ชุมชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งชุมชนคือรากเหง้าของสังคมไทยและชุมชนเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมที่ดีที่สุด

๒) มีทัศนคติด้านลบต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ที่เข้ามามีผลกระทบต่อพลังของชุมชนและก่อให้เกิดการพึ่งพาในหลาย ๆ ทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีจากภายนอกประเทศ

๓) เน้นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐศาสตร์พุทธ ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน และอาจขยายระดับไปสู่อุตสาหกรรมชุมชน โดยใช้หลักการทางวัฒนธรรมที่สำคัญของไทยคือ ความมีน้ำใจและการช่วยเหลือเกื้อกูล มาเป็นเครื่องค้ำประกันและสนับสนุนการพึ่งตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเป็นไปได้และประกอบไปด้วยหลักการของศาสนา คือ ความสมณะและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เพื่อการรักษาสภาพทางนิเวศเป็นตัวกำกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่หมายถึง การกินพอดี อยู่พอดี ไม่ทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติ

๔) เน้นการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของไทยมาปรับใช้ในกระบวนการการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนได้มีพลังที่เข้มแข็งอันเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

๕) ค้นหาและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อนำมาใช้ในชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้มีการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชน ซึ่งจะเป็นการดึงให้การศึกษาได้กลับเข้ามาสู่ชุมชนอย่างแท้จริงอีกครั้ง แทนที่จะเป็นการศึกษาเพื่อพรากคนออกจากชุมชนของตนเองดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๖) เน้นการร่วมมือกับสถาบันทางด้านศาสนา (วัด) ให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการศึกษาและภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนตามหลักการไตรลักษณ์ชุมชนไทย คือ บ้าน (ชุมชน) วัดและโรงเรียน

๗) ในด้านการเมือง เน้นอำนาจการตัดสินใจของชุมชนเป็นประการสำคัญ (หรือมาก่อน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การเมืองระดับชาตินั้นสามารถเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้ก็ต่อเมื่อชนชั้นกลางในเมืองจะต้องร่วมกับชาวบ้าน แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติของวัฒนธรรมมีระบบคิดที่เป็นองค์รวม มีการมองอย่างเชื่อมโยงเข้ากับบริบทและเงื่อนไขต่าง ๆ ของชุมชน โดยไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกันอย่างเด็ดขาด ล้นเชิง มีการมองวัฒนธรรมเพื่อเป็นพลังในการสร้างสรรค์ โดยการคำนึงถึงระบบคุณค่าซึ่งก็คือ ศีลธรรมของส่วนรวม และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์และระบบ ภูมิปัญญา กล่าวคือ สิ่งซึ่งครอบคลุมความคิดหรือวิถีคิด ของชุมชน สังคม โดยเฉพาะการจัดการกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสังคม ชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อม และต่อมาคือ ระบบอุดมการณ์ อำนาจ และศักดิ์ศรี สิทธิ ของความเป็นมนุษย์ ที่ยึดวิถีคิดหรือระบบคิดแบบองค์รวม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ตามด้วยระบบที่เรียกว่า “กระบวนการทางวัฒนธรรม” ที่หมายถึง การเคลื่อนไหว รับรู้ เรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตสิ่งใหม่ และปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นภายใต้ระบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ชุมชนที่มีความแตกต่างและหลากหลาย ซึ่งจะสามารถสรุปมิตินี้ความคิดทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา หรืออาจถือได้ว่า มิติทางวัฒนธรรมมีฐานะเป็นพลังสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาใน ๓ ด้านหลัก ดังนี้ คือ

๑) ด้านเป้าหมายของการพัฒนา มิติทางด้านวัฒนธรรมจะช่วยกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาให้ชัดเจนตามความหมายของ วัฒนธรรม ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ เป้าหมายที่

เชื่อมโยงกัน คือการเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม

๒) ด้านทิศทางการพัฒนา มิติทางวัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นทิศทางการพัฒนาที่หลากหลายแนวทางมากขึ้นแทนที่จะจำกัดอยู่เพียงแนวทางเดียว เพราะระบบคิดทางวัฒนธรรมจะให้ความสำคัญกับการคิดอย่างมีบริบทซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี และยังช่วยในการศึกษาปัญหาของการพัฒนาอีกด้วยทำให้เกิดทางเลือกในการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาระหว่างชุมชนแทนการครอบงำทิศทางการพัฒนา

๓) ด้านกระบวนการพัฒนามิติทางวัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นความสำคัญของศักยภาพของชุมชน ท้องถิ่นในการพัฒนาตนเอง เพราะสามารถเข้าใจว่ากระบวนการทางวัฒนธรรมต่างๆ นั้นเริ่มต้นได้ในชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่และการปรับตัว ซึ่งจะผลักดันให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบททางสังคม และธรรมชาติแวดล้อมชุมชนให้มากที่สุด ตลอดจนการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือกับสังคมภายนอกในระดับต่าง ๆ

สรุปความหมายของ “การพัฒนา” คือ การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมการเมืองการศึกษา คุณภาพชีวิตและทุก ๆ ด้าน พร้อมกันนี้ต้องเป็นการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุ และบุคคล คือการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปด้วย โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องพัฒนาจิตใจ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน่วยงานของการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ระดับตำบล ตามพระราชบัญญัติ สภาตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลนับได้ว่าเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นระดับพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดประชาชนในชนบทมากที่สุด (กรมการปกครอง)^{๖๒}

๒.๓.๑ มูลเหตุการณจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล

๑. ปัญหาของสภาตำบลประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๒๖ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ การบริหารของสภาตำบลแม้จะมีผลงานในการพัฒนา เช่น โครงการสร้างงานในชนบท หรือการวางแผนพัฒนาตำบลก็ตาม แต่ก็ยังมีเหตุขัดข้องอยู่บ้างบางประการเนื่องจากประการแรก สภาตำบลไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล จึงไม่อาจก่อนิติสัมพันธ์บุคคล ภายนอกทำให้สภาตำบลขาดโอกาสที่จะแสดงบทบาทในการบริหารงานด้วยตนเอง ประการที่สอง สภาตำบลมีขอบเขตอำนาจหน้าที่และการดำเนินงานต่าง ๆ ไม่ชัดเจนและไม่มีอิสระเท่าที่ควร และโดยรายได้หลักของสภาตำบล จะมาจากการจัดสรรให้ขององค์การบริหารส่วนตำบล จะมาจากการจัดสรรให้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและเงินอุดหนุนของรัฐบาลขณะที่รายได้จากการจัดหาของสภาตำบลเองมีน้อยมาก

^{๖๒} กรมการปกครอง, คู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบล, กรุงเทพมหานคร : กรมฯ , ๒๕๓๙, หน้า ๖๐.

๒. นโยบายของรัฐบาล ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ รัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบายที่กระจายอำนาจการปกครอง สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน คือ การตั้งคณะกรรมการปรับปรุงระบบการบริหารส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการดังกล่าวโดยความเห็นของคณะรัฐมนตรีจึงได้ร่างพระราชบัญญัติเพื่อ จัดระเบียบบริหารงานในตำบลขึ้น คือ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ซึ่งกำหนดให้สภาตำบลทุกแห่งมีฐานะเป็น นิติบุคคล และให้สภาตำบลซึ่งมีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันมาสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

๓. กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ก่อให้เกิดการรับรู้ข่าวสารอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก การแพร่กระจายอำนาจทางการเมืองตนเอง ทำให้มีการเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจทางการเมืองและการบริหาร ลงสู่ระดับล่างสำหรับประเทศไทย การกำหนดให้มีการปกครองตนเองในระดับตำบลเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากหมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองพื้นฐานชั้นล่างสุด ยังมีศักยภาพในการปกครองตนเองไม่เพียงพอ ขณะที่อำเภอที่เป็นหน่วยงานปกครองซึ่งบริหารงานโดยข้าราชการส่วนภูมิภาค มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว

๒.๓.๒ เจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล

การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ เมื่อพิจารณาเหตุผลเหตุการณ์จัดตั้งเพื่อแก้ปัญหา ด้านประสิทธิภาพของสภาตำบลตามกฎหมายเดิมและเป็นการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล และกระแสโลกาภิวัตน์ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ามีเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลได้ดังนี้

๑. เพื่อกระจายอำนาจในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในตำบลและสนองความต้องการของประชาชนให้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล อย่างไรก็ตาม อำนาจที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับนั้นเป็นอำนาจที่ฝ่ายบริหารของประเทศ คือ คณะรัฐบาลเป็นผู้มอบให้อำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงเกิดขึ้นอย่างมีขอบเขตและข้อจำกัดตามที่ “รัฐ” กำหนดด้วย โดยมีใช้อำนาจโดยอิสระแต่ประการใด

๒. เพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้มีโอกาสปกครองตนเองและรัฐบาลได้มอบให้ทำหน้าที่และกิจกรรมเพื่อการพัฒนาและบริหารตามสมควร ดังนั้น เพื่อให้มีการปกครองตนเองที่เข้มแข็งและเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล รัฐบาลจึงได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้หลายทาง ซึ่งรวมทั้งเงินอุดหนุนเพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีทรัพยากรทางการบริหารอย่างเพียงพอ

๓. เพื่อเสริมสร้างแนวคิดประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีกระบวนการที่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีการถ่วงดุลระหว่างฝ่ายสภา กับฝ่ายบริหาร และที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลอย่างกว้างขวางโดยการเสนอปัญหาและคำแนะนำต่างๆ รวมถึงการตรวจสอบปฏิบัติงาน ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย

๒.๓.๓ ความสำคัญของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

๑. เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐบาล การจัดหน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจะเป็นการปกครองตนเองอย่างแท้จริง โดยผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนจะใช้อำนาจที่ได้มาจากรัฐบาลในการกำหนดนโยบายและควบคุมการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของท้องถิ่น และคำนึงถึงนโยบายของรัฐบาลและนโยบายแห่งรัฐด้วย ดังนั้นจึงถือว่า เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบของรัฐบาลกลางลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่แต่ละแห่งด้วย

๒. เป็นการเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ของประชาชนและเป็นการให้ความรู้ในการบริหารงานในท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นบุคคลในพื้นที่จึงสามารถที่จะมองเห็นจุดบกพร่องของตนเอง รวมทั้งนำทรัพยากรที่มีอยู่ นำมาแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้อย่างถูกต้อง

๓. เป็นการกระจายทรัพยากรบุคคลสู่ท้องถิ่นในการบริหารงานหน่วยการปกครองท้องถิ่น จะต้องใช้บุคคลที่มีความสามารถในการบริหารงานจนเกิดความชำนาญและทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ จึงถือว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในทางหนึ่ง และยังเป็นการกระจายทรัพยากรบุคคลให้ไปปฏิบัติงานในพื้นที่ต่างๆ มิให้กระจายตัวเฉพาะในตัวเมืองใหญ่ทางหนึ่งด้วย จะเห็นได้ว่าปัจจุบันมีข้าราชการหรือพนักงาน ลูกจ้างของท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยที่มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี นอกจากนี้ การที่หน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีบุคลากรในการปฏิบัติงานในพื้นที่ของตนเองทำให้เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน ผูกพัน และตั้งใจทำงาน ให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นตนมากที่สุดอีกด้วย

๒.๓.๔ บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

๔.๑ องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ในการพัฒนาตำบลในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๔.๒ องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องดำเนินกิจกรรม ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก

๔.๒.๒ การรักษาความสะอาดของถนนทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

๔.๒.๓ การป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

๔.๒.๔ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๔.๒.๕ การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

๔.๒.๖ การส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

๔.๒.๗ การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔.๒.๘ การปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่ราชการมอบหมาย นอกจากหน้าที่ที่ต้องทำ

ดังกล่าว

๔.๓ องค์การบริหารส่วนตำบลยังอาจจัดทำกิจกรรมในเขตของตนดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร

๔.๓.๒ ให้มีและบำรุงรักษาการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

๔.๓.๓ การให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ

๔.๓.๔ การให้มีและบำรุงสถานที่ประชุมการกีฬาการพักผ่อนหย่อนใจ และ

สวนสาธารณะ

๔.๓.๕ การให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์

๔.๓.๖ การส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครัวเรือน

๔.๓.๗ การบำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร

๔.๓.๘ กำจัดมูลฝอย เศษอาหาร และการรักษาทรัพยากรอื่นเป็นสาธารณสมบัติของ

แผ่นดิน

๔.๓.๙ การหาผลประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การบริหารส่วนตำบล

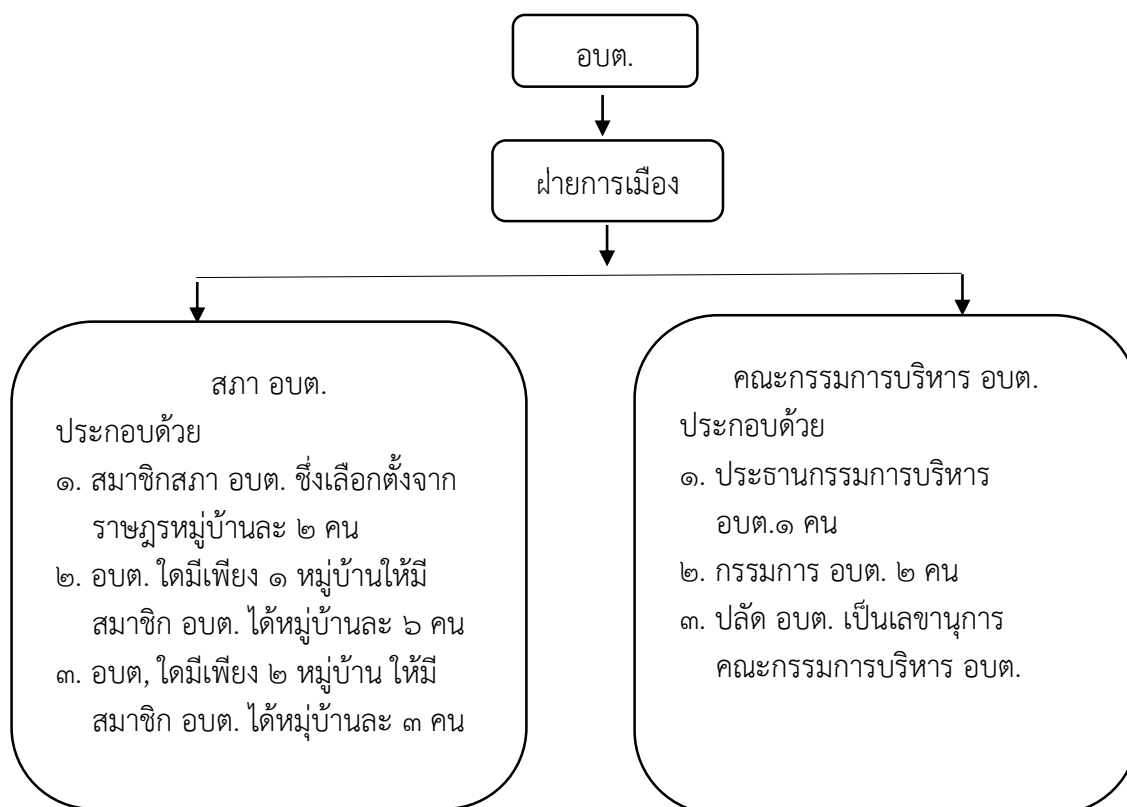
๔.๓.๑๐ การให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม

๔.๓.๑๑ การจัดกิจกรรมเกี่ยวพาดิน

ทั้งนี้การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลออกข้อบังคับเพื่อบังคับใช้แก่ราษฎรในตำบล โดยกำหนดโทษปรับแก่ผู้ฝ่าฝืน แต่ต้องไม่เกิน ๕๐๐ บาท ในด้านความรับผิดชอบการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จะรับผิดชอบดำเนินการให้เป็นตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และมีพนักงานตำบลเป็นผู้ปฏิบัติงานประจำองค์การบริหารส่วนตำบล (กรมการปกครอง)

๒.๓.๕ โครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น

โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล^{๖๓}

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

ต่อมาพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้มีการแก้ไข ตามมาตราที่ ๕๘ วรรค ๑ คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยประธานกรรมการบริหารหนึ่งคน และกรรมการบริหารจำนวนสองคน ซึ่งสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้ง

^{๖๓} พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร, แนวคิดยุทธศาสตร์ การบริหารพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท) ในยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๒), หน้า๒๖.

๒.๓.๖ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

๑. บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามมติ ข้อบังคับและแผนพัฒนาตำบล และรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล ต่อสภาตำบล ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

๒. จัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ

๓. รายงานผลการปฏิบัติงาน และการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง

๔. ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ทางราชการมอบหมายให้ประธานคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลเป็นผู้แทนขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังปรากฏ ตามแผนภูมิโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

๒.๓.๗ รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล (ชูวงศ์ ฉายะบุตร)

องค์การบริหารส่วนตำบล มีรายได้ ๓ แหล่ง คือ

แหล่งที่ ๑ รายได้องค์การบริหารส่วนตำบล จัดเก็บเอง ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย อากรการฆ่าสัตว์ ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาตและค่าปรับต่างๆ และรายได้จากทรัพย์สินสาธารณะูปโภค และการพาณิชย์ของ อบต.

แหล่งที่ ๒ เป็นรายได้ซึ่งหน่วยงานอื่นมีหน้าที่จัดเก็บให้จาก ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต เก็บให้จากภาษีรถยนต์ และค่าธรรมเนียมล้อเลื่อน และจัดสรรหรือแบ่งให้จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ จากอาคารร้าง ค่าธรรมเนียมน้ำบาดาล อากรการประมง ค่าภาคหลวงแร่ ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม ค่าจดทะเบียนและนิติกรรมที่ดิน และค่าธรรมเนียมตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติ^{๖๔}

แหล่งที่ ๓ เป็นรายได้จากเงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้

^{๖๔} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น

๒.๓.๘ ลักษณะพิเศษขององค์การบริหารส่วนตำบล

การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นไปอย่างอิสระ มีอำนาจในการบริหาร การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ การจัดทำแผนพัฒนาตำบล การทำนิติกรรมที่จะก่อเกิด การเปลี่ยนแปลงโอนสงวนหรือระงับซึ่งสิทธิในทางกฎหมายด้วยตนเอง ภายใต้อำนาจหน้าที่ที่กฎหมายได้กำหนดไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นยังมีอำนาจในการออกข้อบังคับตำบลที่ใช้บังคับกับราษฎรในพื้นที่อีกด้วย ซึ่งหากพิจารณาจากพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้วจะพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบล จะมีลักษณะพิเศษของหน่วยการปกครองท้องถิ่น กล่าวคือ

๑. มีอิสระในการบริหารงาน และมีความเป็นนิติบุคคล โดยที่รัฐได้กระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจในการบริหารงานให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล การกำหนดอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนในการพัฒนาและการตัดสินใจ ในการบริหารให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล การกำหนดอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน เพื่อใช้บังคับในเขตตำบลเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมายและอำนาจอิสระ ในการจัดเก็บรายได้ของตนเองคือ ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน เป็นต้น การที่กฎหมายฉบับนี้สำเร็จในยุคของการกระจายอำนาจ ทำให้อำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายและระเบียบต่างๆ มีความเป็นอิสระมากกว่าท้องถิ่นนั้น

๒. มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจะเห็นได้ว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรง และเป็นส่วนใหญ่ (๒ ใน ๓ ของสมาชิกทั้งหมด) สำหรับในส่วนที่เหลือแม้จะมาโดยตำแหน่ง แต่ก็ก็เป็นตำแหน่งที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเช่นเดียวกัน คือ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน (ให้เว้นตำแหน่งแพทย์ประจำตำบล) สำหรับฝ่ายบริหารคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีที่มาจาก การเลือกของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเช่นเดียวกัน

๓. องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากกระแสเรียกร้องและความต้องการของประชาชน ที่มีอำนาจในการบริหารงานในตำบลของตนให้มากขึ้น จากจุดนี้จะส่งผลให้ องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์การที่มีความตื่นตัวในการปกครองตนเอง สูง และยังเป็นการฝึกหัดให้ประชาชนได้เรียนรู้วิธีการบริหารงาน การมีส่วนร่วมในการบริหารงานตนเอง รวมทั้งจะทำให้การแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชนนั้นตรงเป้าหมายมากที่สุดอีกด้วย (กรมการปกครอง)^{๖๕}

๒.๓.๙ แนวทางในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

จากการที่องค์การบริหารส่วนตำบล ได้บริหารงานตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มาได้ช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งประสบกับปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดมากมายแตกต่างกันไป แนวทางในการปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลควรเป็นดังนี้

^{๖๕}การปกครองท้องถิ่นไทย, กรุงเทพมหานคร : (กรมการปกครอง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔.

๑. การปรับวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร เนื่องจากในปัจจุบันปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในพื้นที่นับวันจะมีความซับซ้อน และต้องการความเร็วในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องปรับบทบาทที่มีมาเป็นนักพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมองเห็นปัญหาของท้องถิ่นอย่างกระจ่างเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและรายละเอียดของวิธีการเหล่านี้ จะทำให้การบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพ

๒. ปัจจุบันมีการพัฒนากิจกรรมโครงการสร้างพื้นฐาน ทางสาธารณูปโภค นับเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง อาทิ การก่อสร้างอาคาร สะพาน ถนนหนทาง อ่างเก็บน้ำ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะต้องใช้งบประมาณในการลงทุนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการทำการกิจกรรมแผนงานหรือโครงการดังกล่าว จึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างมีแผนและต้องทำให้เกิดความโปร่งใสในการพิจารณาในการจัดทำหรือให้ความเห็นชอบในโครงการ เพื่อไม่ให้เกิดข้อครหาในทางจากประชาชน รวมทั้งการจัดทำข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้ปิดโอกาสไว้โดยเป็นเพื่อประชาชนทราบโดยทั่วกัน

๓. การปรับปรุงการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ โดยใช้การปรับปรุงสำนักงานมีการนำเทคนิคสารสนเทศการนำคอมพิวเตอร์มาเพื่อเก็บข้อมูลที่จำเป็นในการวิเคราะห์ แล้วนำมาประมวลในการพิจารณาจัดทำแผนงานหรือโครงการพัฒนาตำบล รวมทั้งการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในสำนักงานให้พร้อมที่จะใช้งานได้ดี

๔. เร่งรัดพัฒนาการปรับปรุงบุคลากรภายในองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความรู้ความสามารถ และเน้นให้บุคลากรในพื้นที่ร่วมเป็นผู้ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อปลูกฝังความรู้สึกรักท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ ให้กลับมาพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โดยอาจเข้าร่วมในลักษณะของการเข้าสมาชิกเป็นสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้าง ทั้งนี้ในระยะยาวจะส่งผลให้การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

๕. การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกทำลายลงไปอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องช่วยกันดูแลรักษาและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่ประชาชน เพราะจากอดีตที่ผ่านมารัฐบาลและข้าราชการเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เพียงฝ่ายเดียวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องช่วยกันดูแลรักษาและสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักความหวงแหนต่อทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนระบบนิเวศวิทยาซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้นำในท้องถิ่นและประชาชนให้เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยหน่วยงานของรัฐบาลจะทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนที่ดีโดยตลอด

๖. การเร่งขอความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรประชาชน เช่น กลุ่มองค์กรเอกชน (NGO) กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มเยาวชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและให้คำปรึกษาแก่ การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งใช้เป็นข้อมูล ประกอบการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลให้สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

จากแนวทางในการบริหารที่กล่าวถึงนี้ ด้วยความหวังที่จะให้องค์การบริหารส่วนตำบล ในฐานะที่เป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถใช้อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลไปใช้ในการบริหารงานใหม่ ประสิทธิภาพเพื่อความสุขความเจริญของประชาชนเป็นหลัก และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลได้ช่วยกันประสานแนวคิดของรัฐบาล โดยเฉพาะด้านต่างๆดังต่อไปนี้

๑) การเร่งพัฒนาความเสมอภาคทางสังคม โดยการสนับสนุนให้มีการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการให้มีโอกาสเข้าศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

๒) การส่งเสริมสถานภาพของสตรีและพัฒนาเด็ก เยาวชน ตลอดจนดูแลผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓) การปรับปรุงบริการสาธารณสุขให้กระจายทั่วถึง โดยเน้นที่ระบบ ในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ และการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยที่ดีให้แก่ประชาชนตลอดจน ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริการสาธารณสุขเพิ่มขึ้น เช่น เร่งรัดการขยายงานสาธารณสุขมูลฐานในชนบท การสร้างระบบประกันสุขภาพ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส

๔) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป้องกันและแก้ไขปัญหาส่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาน้ำเสีย อากาศเป็นพิษ

๕) เร่งขยายบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีถนนหนทางเข้าออกภายในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความสะอาดในการคมนาคมทุกพื้นที่

๒.๓.๑๐ ภาพลักษณ์ที่ควรเป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล

การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นมาย่อมมีจุดมุ่งหมายที่ประสงค์จะให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหรือก้าวไปถึงอยู่ด้วย อาจสรุปภาพลักษณ์ที่ควรเป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้ (กองราชการตำบล.)

๑) มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานและมีกิจกรรม เพื่อการพัฒนาตำบลที่ดี โดยข้อจำกัดทางระเบียบ กฎหมาย และการกำกับดูแลที่ไม่เคร่งครัดเกินไป องค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีความพร้อมในการดำเนินการตามหน้าที่ และมีอำนาจในฐานะพนักงานในเรื่องนั้นๆ อย่างเดียวพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเกี่ยวข้องกับประชาชนในตำบล

๒) มีการบริหารงานตามระเบียบกฎหมายที่ถูกต้อง แต่ผิดพลาดน้อยและไม่มีแนวคิดที่อาศัยช่องว่างของระเบียบดำเนินการในสิ่งที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐและความประสงค์ของประชาชน ทั้งนี้เนื่องจาก องค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นส่วนราชการ จึงต้องดำเนินการต่างๆ ตามระเบียบของทางราชการ อย่างไรก็ตาม ในภาพที่เป็นอยู่จะเห็นได้ว่ากฎระเบียบต่างๆที่ใช้กับองค์การบริหารส่วนตำบลจะเปิดกว้างมากกว่ากฎระเบียบของท้องถิ่นอื่นอยู่แล้ว

๓) ในการบริหารงานในลักษณะที่เรียกว่า “คิดเป็น” โดยเรียนรู้การแก้ไขปัญหาของตนเองและพึ่งพาหน่วยงานภายนอกให้น้อยที่สุด นอกจากนี้ยังสามารถใช้งบประมาณ เพื่อการพัฒนาตำบลให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนด้วย จะเห็นได้ว่าภาพของการ “คิดเป็น” นี้จะสัมพันธ์กับอิสระทางการบริการ หากมีอำนาจทางบริการ แต่ไม่สามารถคิดเป็นและพึ่งพา

ความคิดเป็น และพึ่งพาความคิดของผู้อื่น ก็ทำให้อำนาจอิสระนั้นไร้ค่าลงไปในการเป็นอิสระ ดังกล่าวนี้นิยม หมายถึง การพึ่งพาหน่วยงานนอกน้อย แต่ไม่ใช่ขาดความสัมพันธ์ไปเลย

๔) มีการมีส่วนร่วมจากประชาชนในตำบลอย่างแพร่หลายทั้งในขั้นตอนการเลือกตั้ง ขึ้นกับการบริหารและการติดตามและสนับสนุนการบริการ และที่สำคัญก็คือคนหนุ่มสาวที่มีการศึกษา ควรกลับไปช่วยพัฒนาในตำบล เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรประชาชนอย่างแท้จริง

๕) มีรายได้มากเพียงพอ องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีรายได้มากพอที่จะ ดำเนินการพัฒนาพื้นที่ที่เป็นเขตชนบทและล้าหลังได้ด้วย และมีที่มาของรายได้ไม่ควรพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลหรือเงินจัดสรรจากหน่วยงานต่างๆจนเกินไป แต่ควรเกิดจากการบริหารงานด้านด้าน สาธารณูปโภคและการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเอง ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับฝีมือการบริหาร ขององค์การบริหารส่วนตำบล และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นด้วย

๖) มีบุคลากรที่เป็นคนในตำบล ภายใต้อำนาจจริงที่ว่า ประชาชนในท้องถิ่นของตน องค์การบริหารส่วนตำบลจึงควรใช้ทรัพยากรบุคคลให้มากที่สุด ในฐานนะที่เป็นพนักงานส่วนตำบล หรือลูกจ้างก็ได้ โครงการ “กลับสู่บ้านเกิด” ที่ว่านี้ จะส่งผลอันยิ่งใหญ่ในระดับชาติทีเดียว

๗) มีกิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม องค์การบริหารส่วนตำบล มีกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การพัฒนาสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ นอกจากนี้ควรดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ภายใต้อำนาจการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งการคำนึงถึง การคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑๑ สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไ

๑ ประวัติความเป็นมา

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๓๒๙ มีคนไทยกลุ่มหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพวกเดียวกับกลุ่มคนที่อพยพมาจากเมืองหนองบัวลำภูมาตั้งเมืองอุบลฯโดยการนำของพระวอพระตา แต่คนไทยกลุ่มนี้ได้แยกออกมาเป็นสายหนึ่งต่างหาก โดยหัวหน้าผู้เข้มแข็งและกล้าหาญ คือ “ท้าวพรมมา” แล้วพาคณะพรรคพวกเดินทางมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านยโสธร คำเขื่อนแก้ว เขื่องใน เข้าเขตป่าใหญ่ดงชี บรรลุถึงที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำชีตอนเหนือค้ำน้ำใหญ่ ที่มีชื่อเรียกว่า “วังเวิน” ขึ้นมาเล็กน้อยที่ตรงนี้มีต้นไฮใหญ่ต้นหนึ่งริมฝั่งน้ำ แมกกิ่งก้านสาขา เป็นที่ร่มรื่น ท้าวพรมมา เห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสม จึงพาพรรคพวกหยุดพักแล้วจึงคุมพรรคพวกแผ้วถาง วางแผนก่อตั้งหมู่บ้านขึ้น แล้วให้นามว่า “บ้านท่าไฮ” (บ้านท่าไ ในปัจจุบัน) เพราะมีต้นไฮใหญ่เป็นสัญลักษณ์ของบ้านตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต้นไฮใหญ่นี้ คนเก่าเล่าว่าใหญ่มาก สูงตระหง่าน แมกกิ่งก้านสาขา ยื่นยาวไปจดกับต้นแต้ใหญ่ซึ่งขึ้นอยู่ทางฝั่งตรงข้าม ผู้ใดจะข้ามไปฝั่งฝากโน้นไม่ต้องใช้เรือขี่ไป เพียงแต่ปีนขึ้นไปบนต้นไฮใหญ่แล้วไต่ลงที่ต้นแต้ได้อย่างสบาย จึงน่าสงสัยว่าแม่น้ำชีเมื่อครั้งนั้นคงแคบมาก แต่ทุกวันนี้ฝั่งทั้งสองห่างกันหลายร้อยเมตรที่เป็นเช่นนี้ คงเป็นเพราะอิทธิพลการกัดเซาะทำลายของกระแสน้ำตามธรรมชาติ และรวมทั้งความเนิ่นนานของกาลเวลา

ท้าวพรมมานี้ ตามประวัติกล่าวว่าเคยเป็นนักรบผู้กล้าหาญชาญชัยมากครั้งหนึ่ง หลังจากจัดตั้งหมู่บ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าพระยาสุรสีห์ และเจ้าพระยาจักรี ได้ยกกองทัพจากกรุงเทพฯ จะไปตีนครเวียงจันทน์จึงมีคำสั่งให้ท้าวพรมมา คุมไพร่พลจากบ้านท่าไฮ (ท่าไ) เขื่องใน ,สร้างถ่อ,ก่อเอ้,นาค้ำใหญ่,เมืองน้อย,ละทาย ไปร่วมสมทบกับกองทัพหลวงรบนครเวียงจันทน์ และได้ชัยชนะกลับมาเป็นที่พอใจและโปรดปรานมาก จึงได้พระราชทานนามให้ว่า “ เจ้าสีหาพล ” ได้ปกครองบ้านเมืองสงบสุขร่มเย็นตลอดมาชั่วกาลนาน

อนึ่ง ประมาณปี ๒๓๕๒ ในช่วงเวลาที่ เจ้าสีหาพลกำลังก่อสร้างบ้านท่าไฮอยู่นั้น มีคนสำคัญซึ่งเป็นลูกน้องของเจ้าสีหาพลคนหนึ่ง ได้ไปพบพื้นที่อีกแห่งหนึ่งห่างจากหมู่บ้านไฮ ไปทางทิศตะวันตก ๖๐ เส้น เห็นว่าเหมาะสมจึงได้พาพรรคพวกแยกจากเจ้าสีหาพลไปก่อสร้างบ้านขึ้นใหม่ อีก ชื่อว่า “บ้านกอก” ชาวบ้านกอกได้ทำการก่อสร้างโบสถ์ (สิม) ขึ้นหลังหนึ่ง แต่การก่อสร้างยังไม่เสร็จบ้านกอกเกิดเดือดร้อนเป็นโรคห่า (อหิวาต์) ผู้คนล้มตายลงเป็นจำนวนมาก ต้องแยกบ้านไปคนละทิศละทาง พวกหนึ่งอพยพไปทางทิศตะวันตกตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่คือ บ้านท่าค้อ อีกพวกหนึ่งอพยพข้ามแม่น้ำชีไปทางทิศใต้ ไปตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่อีกชื่อว่า “บ้านหนองน้ำเต้า” อยู่ในเขตตำบลเมืองน้อย อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ สำหรับบ้านกอกปล่อยให้บ้านร้าง เหลือแต่ซากโบสถ์ พอให้เห็นบ้างเล็กน้อยพอได้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

ปัจจุบันมีทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้านได้แก่

หมู่ที่ ๑ บ้านท่าไห หมู่ที่	๘ บ้านโนนจานใหม่
หมู่ที่ ๒ บ้านท่าไห หมู่ที่	๙ บ้านใหม่ท่าไห
หมู่ที่ ๓ บ้านท่าไห หมู่ที่	๑๐ บ้านใหม่พัฒนา
หมู่ที่ ๔ บ้านท่าไห หมู่ที่	๑๑ บ้านท่าไห
หมู่ที่ ๕ บ้านท่าค้อ หมู่ที่	๑๒ บ้านท่าไห
หมู่ที่ ๖ บ้านหนองแสง หมู่ที่	๑๓ บ้านใหม่ท่าไห
หมู่ที่ ๗ บ้านโนนจานเก่า	

โดยมีกำนันคนแรกชื่อ นายสุนทร วรรณสถิต

กำนันคนที่สองชื่อ นายศรี พงษ์ภาพ

กำนันคนที่สามชื่อ นายเลียง ระดาบุตร

กำนันคนที่สี่ชื่อ นายจำเนียร ระดาบุตร

กำนันคนที่ห้าชื่อ นายชาย ระดาบุตร

กำนันคนที่หกชื่อ นายสมาน ระดาบุตร

กำนันคนที่เจ็ดชื่อ นายสมหมาย ตระการจันทร์

ปัจจุบันกำนันชื่อนายก่อยศ ทองแปลง ที่ทำการตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๕ บ้านท่าค้อ ตำบลท่าไห อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

๒. สภาพทั่วไป

๒.๑ ขนาดและที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ ใน ๑๖ องค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอเขื่องใน ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยและมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๙ และที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไหตั้งอยู่บ้านท่าไห หมู่ที่ ๓ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก ขึ้นอยู่กับอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๑๒ กิโลเมตร บนถนนท่าไห – เขื่องใน อยู่ห่างจากจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ ๔๐ กิโลเมตร^{๖๖}

๒.๒ เนื้อที่

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น ๒๗.๙๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๑๗,๔๕๐ ไร่

^{๖๖} เอกสารอ้างอิงแผนพัฒนาสามปี, (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๖), องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี, (สำเนา).

๒.๓ อาณาเขต

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห มีอาณาเขตติดต่อกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ต่างๆดังนี้

๑. ทิศเหนือ ติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน
๒. ทิศใต้ ติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลนาคำใหญ่ อำเภอเขื่องใน
๓. ทิศตะวันออก ติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน
๔. ทิศตะวันตก ติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลเขื่องใน อำเภอเขื่องใน

๒.๓ ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำชีที่ดอน

๒.๔ ลักษณะภูมิอากาศ

โดยสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี มีอากาศร้อนและค่อนข้างหนาวในฤดูหนาว ส่วนในฤดูฝนจะมีฝนตกชุกในช่วงเดือน พฤษภาคม ถึงเดือน ตุลาคมและในฤดูหนาวจะอยู่ในช่วงเดือนธันวาคม ถึง เดือน กุมภาพันธ์

๓. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ด้านขนส่งและการคมนาคม องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห มีการคมนาคมติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานีโดยทางรถยนต์ ซึ่งสามารถใช้เส้นทางติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียงได้ เช่น จังหวัดยโสธร และจังหวัดศรีสะเกษ

๔. ด้านสังคม

๔.๑ ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๘,๘๘๒ คน โดยแยกเป็นชาย จำนวน ๔,๔๓๓ คน แยกเป็นหญิง จำนวน ๔,๔๔๙ คน ประชากรทั้งหมด ๘,๘๘๒ คน และมีจำนวนครัวเรือน ๑,๘๗๕ ครัวเรือน (ข้อมูลจากฝ่ายทะเบียนราษฎรอำเภอเขื่องใน ณ เดือน มีนาคม ๒๕๕๗)

ตารางที่ ๒.๑ ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร		รวมจำนวนประชากร	จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง		
๑	บ้านท่าไทร	๓๓๗	๓๕๘	๖๙๕	๑๓๕
๒	บ้านท่าไทร	๑๘๙	๒๐๕	๓๙๔	๙๑
๓	บ้านท่าไทร	๓๓๕	๓๕๕	๖๙๐	๑๕๓
๔	บ้านท่าไทร	๓๗๐	๓๘๘	๗๕๘	๑๕๖
๕	บ้านท่าค้อ	๓๔๔	๓๔๙	๖๙๓	๑๔๔
๖	บ้านโนนจานหนองแสง	๔๐๒	๓๙๐	๗๙๒	๑๘๔
๗	บ้านโนนจานเก่า	๓๒๓	๓๓๐	๖๕๓	๑๓๗
๘	บ้านโนนจานใหม่	๓๕๐	๓๖๑	๗๑๑	๑๓๓
๙	บ้านใหม่ท่าไทร	๒๕๙	๒๕๔	๕๑๓	๑๑๖
๑๐	บ้านใหม่พัฒนา	๔๔๐	๔๒๕	๘๖๕	๑๙๖
๑๑	บ้านท่าไทร	๓๗๖	๓๗๕	๗๕๑	๑๖๐
๑๒	บ้านท่าไทร	๔๒๖	๓๙๑	๘๑๗	๑๕๔
๑๓	บ้านใหม่ท่าไทร	๒๘๒	๒๖๘	๕๕๐	๑๑๖
	รวม	๔,๔๓๓	๔,๔๔๙	๘,๘๘๒	๑,๘๗๕

๔.๒ การศึกษา

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไทร มีสถานศึกษา/แหล่งที่ให้ความรู้กับ เด็ก นักเรียน มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๗ แห่ง ดังนี้

๑. โรงเรียนบ้านท่าไทร (ไททอง) ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๑ เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ขยายโอกาส)

๒. โรงเรียนบ้านท่าค้อ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๕ เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษา (ป.๑ – ป.๖)

๓. โรงเรียนบ้านโนนจานหนองแสง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ขยายโอกาส)

๔. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนบ้านท่าไทร ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓

๕. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนบ้านโนนจานใหม่ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘

๖. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนบ้านท่าค้อ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕

๗. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนบ้านโนนจานเก่า ตั้งอยู่หมู่ที่ ๗

๔.๓ การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลท่าไหนับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดและสำนักสงฆ์ในพุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วไปในตำบลท่าไห ในปี ๒๕๕๖ มีจำนวน ๖ แห่ง ดังนี้

๑. วัดบ้านท่าไห ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑
๒. วัดสว่างสายชล ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓
๓. วัดโนนจานเก่า ตั้งอยู่หมู่ที่ ๗
๔. วัดท่าค้อ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕
๕. วัดบ้านหนองแสง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖
๖. วัดบ้านโนนจานใหม่ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘
๗. วัดป่าดงบ้านไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๒
๘. วัดป่าดงเสาธง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๒

๔.๔ การสาธารณสุข

การดำเนินงานด้านสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห มีหน่วยพยาบาลที่ให้บริการประชาชนในเรื่องของการรักษาพยาบาล การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพพร้อมกันไปกับสาธารณสุขมูลฐาน จำนวน ๑ แห่ง ดังนี้ สถานีอนามัยบ้านท่าไห ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓

๔.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห มีหน่วยที่ให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจำนวน ๒ หน่วยงาน ดังนี้

๑. สถานีตำบลชุมชนตำบลท่าไห ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๐
๒. มีอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จำนวน ๑๒๐ นาย

๔.๖ การเมืองการปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห มีจำนวนหมู่บ้านที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเต็มทั้งหมู่บ้าน จำนวน ๑๓ หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ การเมืองการปกครอง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน	ตำแหน่ง
๑	บ้านท่าไทร	นายบรรหาร ตระการจันทร์	ผู้ใหญ่บ้าน
๒	บ้านท่าไทร	นายจำเริญ คันธจันทร์	ผู้ใหญ่บ้าน
๓	บ้านท่าไทร	นายประเสริฐ คันธจันทร์	ผู้ใหญ่บ้าน
๔	บ้านท่าไทร	นางเพชร นวลศรี	ผู้ใหญ่บ้าน
๕	บ้านท่าค้อ	นายก่อยศ ทองแปลง	กำนัน
๖	บ้านโนนจานหนองแสง	นายคำสาย บุญเพิ่ม	ผู้ใหญ่บ้าน
๗	บ้านโนนจานเก่า	นายเหรียญทอง แสงสุข	ผู้ใหญ่บ้าน
๘	บ้านโนนจานใหม่	นายบุญเหลือ ครองยุติ	ผู้ใหญ่บ้าน
๙	บ้านใหม่ท่าไทร	นายบุญมา ดวงศรี	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๐	บ้านใหม่พัฒนา	นายเบลลี่ มณีวรรณ	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๑	บ้านท่าไทร	นายทองสา ดวงศรี	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๒	บ้านท่าไทร	นางดวงเดือน ภัควันต์	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๓	บ้านใหม่ท่าไทร	นางกิ่งแก้ว จันทร์เดิบ	ผู้ใหญ่บ้าน

๕. ด้านเศรษฐกิจ

๕.๑ ภาวะเศรษฐกิจทั่วไป

ประชากรส่วนใหญ่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไทร ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ไว้ขายและบริโภค เช่น สุกร เป็ด ไก่ ปลา ฯลฯ เป็นต้น หลังฤดูทำนาก็จะไปรับจ้างบ้าง ราษฎรบางส่วนจะเดินทางไปทำงานในเมืองหลวงและต่างจังหวัดหน่วยงานธุรกิจในพื้นที่ ดังนี้

ปั้มน้ำมัน	จำนวน	๘	แห่ง
โรงสีข้าวขนาดเล็ก	จำนวน	๑๖	แห่ง
ร้านค้าขายของชำ	จำนวน	๖๐	แห่ง
ตลาดสด	จำนวน	๑	แห่ง

๕.๒ ภาคเกษตรกรรม

๑) สาขาการเกษตร ภาคการเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญทำรายได้ให้แก่จังหวัด อีกทั้งสภาพพื้นที่เหมาะสมต่อการเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไทร มีสภาพการผลิตการเกษตร ดังนี้

๑.๑ ข้าว จะมีการทำนา ๒ ช่วง คือทำนาปี ประมาณเดือนมิถุนายน ถึง เดือนตุลาคม และทำนาปรังประมาณเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนมีนาคม ส่วนมากจะทำนาข้าวเหนียวมากกว่าข้าวหอมมะลิ ผลผลิตพอเพียงใช้บริโภคภายในตำบลท่าไทร และส่งไปขายในอำเภอเชื่องใน รวมทั้งจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง เช่น ศรีสะเกษ และยังมีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่ง

ผลิตภัณฑ์ ในการทำเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้และมีงานทำให้กับประชาชนในพื้นที่พร้อมกับการอนุรักษ์ และส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน

๒) สาขาการประมง ตำบลท่าใหม่แหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่านที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำชี ซึ่งเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ใกล้แม่น้ำชี จะนิยมเลี้ยงปลาในกระชัง เพราะได้ราคาดี เช่น ปลาตะบิม ปลานิล

๓) การท่องเที่ยว ตำบลท่าใหม่ เป็นตำบลที่ติดแม่น้ำชี และเป็นตำบลที่มีการทำเครื่องปั้นดินเผาหลายยุคหลายสมัย สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ศูนย์พิพิธภัณฑสถานบ้าน วัดบ้านท่าใหม่ หาดสูงท่าวังเวิน สะพานข้ามแม่น้ำชี

๔) ทรัพยากรธรรมชาติ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าใหม่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานีมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญๆ ในพื้นที่ทั้งหมด ๗ ดังนี้

๑. หนองกุดบ้าน หมู่ที่ ๒ ขนาดพื้นที่กว้าง ๘๐ เมตร ยาว ๒๐๐ เมตร ลึก ๓ เมตร
๒. หนองหว้า หมู่ที่ ๖ ขนาดพื้นที่กว้าง ๕๐ เมตร ยาว ๑๕๐ เมตร ลึก ๓ เมตร
๓. หนองกุดโพรง หมู่ที่ ๑๑ ขนาดพื้นที่กว้าง ๑๒๐ เมตร ยาว ๒๐๐ เมตร ลึก ๒.๕๐

เมตร

๔. หนองบุง บ้านกอก หมู่ที่ ๘ ขนาดพื้นที่กว้าง ๕๐ เมตร ยาว ๑๐๐ เมตร ลึก ๒

เมตร

๕. หนองสองร่อง หมู่ที่ ๑๒ ขนาดพื้นที่กว้าง ๘๐ เมตร ยาว ๒๕๐ เมตร ลึก ๒.๕๐

เมตร

๖. หนองจอก หมู่ที่ ๑๒ ขนาดพื้นที่กว้าง ๑๕๐ เมตร ยาว ๒๐๐ เมตร ลึก ๒.๕๐

เมตร

๗. หนองมน หมู่ที่ ๑๒ ขนาดพื้นที่กว้าง ๑๕๐ เมตร ยาว ๒๐๐ เมตร ลึก ๒.๕๐

เมตร

๖. โครงสร้างและกระบวนการบริหารงานบุคคล

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าใหม่ ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าใหม่ มีโครงสร้างดังนี้

๑. ฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย

๑. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าใหม่ จำนวน ๑ คน
๒. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าใหม่ จำนวน ๒ คน
๓. เลขานุการนายกฯ จำนวน ๑ คน

๒. ฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วย

๑. ประธานสภาองค์การฯ จำนวน ๑ คน
๒. รองประธานสภาฯ จำนวน ๑ คน
๓. เลขานุการสภาฯ จำนวน ๑ คน
๔. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลฯ จำนวน ๒๓ คน

๓. ฝ่ายราชการประจำประกอบด้วย

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ตลอดจนลูกจ้างชั่วคราว รับผิดชอบในการบริหารงานประจำทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล การแบ่งส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลทำให้อาจแบ่งเป็น ๑ สำนักและ ๓ ส่วน ดังนี้

๑) สำนักปลัด แบ่งเป็น

- ๑.๑ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป
- ๑.๒ ฝ่ายนโยบายและแผน
- ๑.๓ ฝ่ายธุรการ
- ๑.๔ ฝ่ายพัฒนาชุมชน
- ๑.๕ ฝ่ายพัฒนาการเกษตร
- ๑.๖ ฝ่ายนิติการและการพาณิชย์

๒) ส่วนการคลัง แบ่งเป็น

- ๒.๑ ฝ่ายการเงิน
- ๒.๒ ฝ่ายการบัญชี
- ๒.๓ ฝ่ายพัสดุและทรัพย์สิน
- ๒.๔ ฝ่ายเร่งรัดและจัดเก็บรายได้

๓) ส่วนโยธา แบ่งเป็น

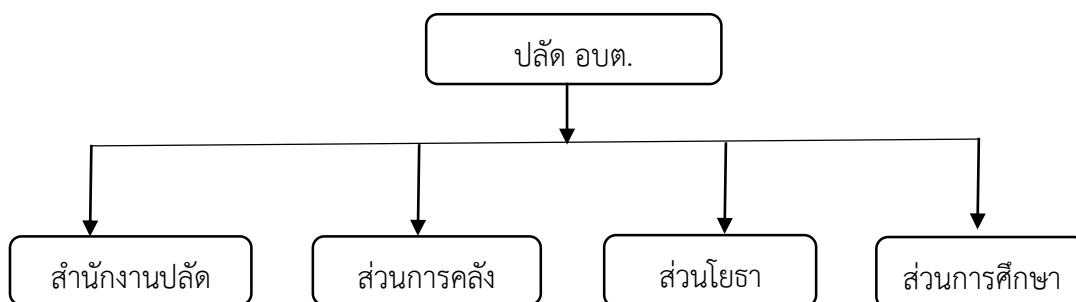
- ๓.๑ ฝ่ายงานสาธารณูปโภค
- ๓.๒ ฝ่ายงานสำรวจและออกแบบ
- ๓.๓ ฝ่ายก่อสร้างและซ่อมบำรุง

๔) ส่วนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แบ่งเป็น

- ๔.๑ ฝ่ายงานการศึกษาและปฐมวัย
- ๔.๒ ฝ่ายงานประเพณี ศิลปวัฒนธรรม
- ๔.๓ ฝ่ายงานกีฬาและนันทนาการ

๗. โครงสร้างและกระบวนการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห ได้ถูกจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก (อบต.ขนาดกลาง) และได้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห ออกเป็น ๓ ส่วน ๑ สำนัก และมีบุคลากรตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๒ โครงสร้างและกระบวนการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห

๑. จำนวนบุคลากร พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างปัจจุบันมี ๒๙ คน ดังนี้ ตำแหน่งในสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห จำนวน ๙ คน

๑. นายภาสกร มาสขาว ตำแหน่ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห
๒. นางมนัสนันท์ ศุภสุข ตำแหน่ง รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
๓. นางสมร เสาวเรือง ตำแหน่ง หัวหน้าสำนักงานปลัด
๔. นางจันทร์ทิพย์ สิงห์ราช ตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชน
๕. นางวัลภา เดชพันธ์ ตำแหน่ง บุคลากร
๖. นายพีรพล ศรีสุข ตำแหน่ง นิติกร
๗. นางสาวจิรณัฐ ศรีอาราม ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและ

แผน

๘. นายภิรมย์เพชร บุญลี ตำแหน่ง นักการภารโรง
๙. นายสิน ชมภูวงศ์ ตำแหน่ง พนักงานขับรถ

อำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับด้านบริหารทั่วไป ด้านนโยบายและแผน ด้านกฎหมายและระเบียบและงานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒. ตำแหน่งในส่วนการคลัง จำนวน ๖ คน

๑. นางสาวมะลิ ประดา ตำแหน่ง นักวิชาการเงินและบัญชี รักษาการแทนหัวหน้าส่วนการคลัง
๒. นางสาวณัฐกานต์ พลอานวย ตำแหน่ง นักวิชาการจัดเก็บรายได้
๓. นางสาวสนา จินาทองไทย ตำแหน่ง เจ้าพนักงานพัสดุ

๔. นางสาวสิทธิภา นารีบุตร ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี
 ๕. นางอธัญญา คำดีเกิด ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัสดุ
 ๖. นางสาวอัญชลี กันทะตอง ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้
 อำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับการเงิน บัญชี พัฒนาและจัดเก็บรายได้ และทะเบียน
 ทรัพย์สินและพัสดุ

๓. ตำแหน่งส่วนโยธา จำนวน ๖ คน

๑. นายศราวุธ จินาทองไทย ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองช่าง
 ๒. นายชาญชัย แสงงาม ตำแหน่ง นายช่างโยธา
 ๓. นายสมร ครองยุทธ ตำแหน่ง พนักงานสูบน้ำ
 ๔. นายพัฒนา ชูเนตร ตำแหน่ง คนงานเครื่องสูบน้ำ
 ๕. นายบรรหาร เครือสิงห์ ตำแหน่ง ผู้ผลิตน้ำประปา
 ๖. นายมนตรี พลกุล ตำแหน่ง ผู้ผลิตน้ำประปา
 อำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับการก่อสร้าง ออกแบบและควบคุมอาคาร และด้าน
 สาธารณูปโภค

๔. หน่วยงานในการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน ๘ คน

๑. นางเฉลิมศรี บุญสมญา ตำแหน่ง นักบริหารการศึกษา
 ๒. นางวราภรณ์ แสงสุข ตำแหน่ง ครูผู้ดูแลเด็ก
 ๓. นางสุภาภรณ์ พวงมะลิ ตำแหน่ง ครูผู้ดูแลเด็ก
 ๔. นางวิมาน ซองเหล็กนอก ตำแหน่ง ครูผู้ดูแลเด็ก
 ๕. นางนงเยาว์ ศรีขาว ตำแหน่ง ครู ผู้ดูแลเด็ก
 ๖. นางเบญจพรรณ ตระการจันทร์ ตำแหน่ง ครูผู้ดูแลเด็ก
 ๗. นางสาวกนกนาฏ บุญเนตร ตำแหน่ง ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็กอนุบาลและปฐมวัย
 ๘. นางสาวรุ่งนภา ตระการจันทร์ ตำแหน่ง ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็กอนุบาลและ
 ปฐมวัย

อำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตลอดจน
 งานประเพณีและนันทนาการต่าง ๆ

๕. ตารางที่ ๒.๓ แสดงระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาของบุคลากร	สำนักงาน ปลัด	ส่วนการ คลัง	ส่วนโยธา	ส่วน การศึกษา	หมายเหตุ
สูงกว่าปริญญาตรี	๒	-	๑	-	-
ปริญญาตรี	๕	๕	-	๘	-
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	-	๑	๑	-	-
มัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา	-	-	-	-	-
ประถมศึกษา	๒	-	๔	-	-
รวม	๙	๖	๖	๘	-

๖. อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไผ่

พระราชบัญญัติสภาพัฒนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๕๒ กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้ มาตรา ๖๖ องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มาตรา ๖๗ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

- (๑) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
 - (๒) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล
 - (๓) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
 - (๔) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 - (๕) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 - (๖) ส่งเสริมพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
 - (๗) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - (๘) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
 - (๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร
- มาตรา ๖๘ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจกรรมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้
- (๑) ให้มีน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และการเกษตร
 - (๒) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
 - (๓) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ

(๔) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ

- (๕) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- (๖) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- (๗) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (๘) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน
- (๙) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (๑๐) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- (๑๑) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- (๑๒) การท่องเที่ยว
- (๑๓) การผังเมือง

และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๒ กำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ ดังนี้
มาตรา ๑๖ ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

- (๑) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- (๒) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- (๓) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- (๔) การสาธารณูปโภคและการก่อสร้างอื่นๆ
- (๕) การสาธารณูปการ
- (๖) การส่งเสริม การฝึก และประกอบวิชาชีพ
- (๗) การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- (๘) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- (๙) การจัดการศึกษา
- (๑๐) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และ

ผู้ด้อยโอกาส

- (๑๑) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอัน

ดีของท้องถิ่น

- (๑๒) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- (๑๓) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- (๑๔) การส่งเสริมการกีฬา
- (๑๕) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของ

ประชาชน

- (๑๖) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการพัฒนาท้องถิ่น
- (๑๗) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- (๑๘) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย

- (๑๙) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
 (๒๐) การจัดให้มีและควบคุมสุสาน และฌาปนสถาน
 (๒๑) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
 (๒๒) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
 (๒๓) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัยโรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่นๆ
 (๒๔) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้
 (๒๕) การผังเมือง
 (๒๖) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
 (๒๗) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
 (๒๘) การควบคุมอาคาร
 (๒๙) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 (๓๐) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกัน และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 (๓๑) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่ คณะกรรมการประกาศกำหนด

ตารางที่ ๒.๔ แสดงงบประมาณและการคลังท้องถิ่นปี ๒๕๕๔-๒๕๕๖ ดังนี้

รายการ	ปีงบประมาณ		
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖
รายรับ			
๑. ภาษีบำรุงท้องที่	๓๗,๒๕๙.๕๗	๓๗,๒๕๙.๕๗	๓๘,๑๕๖.๑๔
๒. ภาษีโรงเรือนและที่ดิน	๒๕,๐๒๗.๐๐	๒๕,๐๒๗.๐๐	๒๙,๘๒๓.๐๐
๓. ภาษีป้าย	๑๐,๐๐๐.๐๐	๑๐,๐๐๐.๐๐	๑๐,๐๐๐.๐๐
๔. อากรฆ่าสัตว์	-	-	-
๕. ภาษีสุรา	๘๘๕,๔๐๕.๘๐	๑,๒๘๕,๙๙๘.๒๑	๑,๒๗๐,๐๕๒.๘๒
๖. ภาษีสรรพสามิต	๒,๓๑๔,๗๐๗.๗๒	๓,๔๘๓,๑๙๑.๙๙	๓,๓๔๒,๕๗๙.๓๑
๗. ภาษีมูลค่าเพิ่ม พ.ร.บ. ตามแผนกำหนด	-	๕,๙๕๓,๙๔๖.๒๔	๕,๕๕๒,๗๒๕.๘๕
๘. ภาษีมูลค่าเพิ่ม ๑ ใน ๙	-	๒,๔๐๑,๒๖๘.๖๑	๒,๕๔๕,๖๘๑.๖๗
๙. ภาษีธุรกิจเฉพาะ	๖,๐๓๑,๙๘๖.๐๘	-	๖,๕๐๘.๐๐
๑๐. ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม	๔๓,๘๔๐.๓๓	๖๔,๘๒๗.๑๘	๗๖,๐๖๙.๐๙
๑๑. ค่าธรรมเนียมจดทะเบียน สิทธิ นิติกรรมที่ดิน	๕๗,๐๔๒.๐๐	๘๐,๓๑๐.๐๐	๑๒๓,๙๐๙.๐๐
๑๒. ภาคหลวงแร่	๒๕,๑๕๕.๗๕	๕๓,๕๕๓.๒๔	๘๖,๑๑๒.๑๖

ตารางที่ ๒.๔ แสดงงบประมาณและการคลังท้องถิ่นปี ๒๕๕๔-๒๕๕๖

รายการ	ปีงบประมาณ		
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖
รายรับ			
รายได้ที่มีใช้ภาษีอากร	๑๕,๕๐๐.๐๐	๑๕,๕๐๐.๐๐	๑๕,๕๐๐.๐๐
๑. ค่าใบอนุญาตรับทำ เก็บ ขน หรือกำจัดฯ			
๒. ค่าธรรมเนียมในการเก็บ และขนขยะมูลฝอย	๑๐๓,๓๐๕.๐๐	๑๕๗,๓๙๕.๐๐	๑๘๕,๓๐๐.๐๐
๓. ค่าปรับผิดสัญญา	๙,๐๘๐.๐๐	๙,๐๘๐.๐๐	๕,๕๓๔.๐๐
๔. ค่าธรรมเนียมกิจการที่ เป็นอันตราย	-	๕๐.๐๐	-
๕. ค่าธรรมเนียมปิดประกาศ ฯลฯ	๘๐.๐๐	๑๔๐.๐๐	๑๘๐.๐๐
๖. ค่าใบอนุญาตอื่นๆ	๒๐.๐๐	๒๐.๐๐	๑๐๐.๐๐
๗. ค่าธรรมเนียมประมง	-	๒,๑๖๐.๐๐	-
๘. ค่าใบอนุญาตเกี่ยวกับการ โฆษณา ฯ	-	-	-
๙. ค่าเช่าหรือค่าบริการ สถานที่	๕๑,๐๐๗.๕๐	๕๑,๐๐๗.๕๐	๕๑,๖๙๙.๐๐
๑๐. ค่าดอกเบี้ยเงินฝาก ธนาคาร	๒๘,๑๓๕.๒๕	๕๕,๘๐๗.๔๖	๑๑๗,๗๔๕.๙๖
๑๑. ค่าขายเอกสารสอบราคา	๒๔.๐๐๐.๐๐	๓๒,๖๐๐.๐๐	๔๔,๔๐๐.๐๐
๑๒. รายได้เบ็ดเตล็ดอื่นๆ	๖,๑๐๐.๐๐	๑๑,๐๘๐.๐๐	๔๘๗,๖๕๐.๐๐
๑๓. เงินที่มีผู้อุทิศให้	-	๑๐,๑๐๐.๐๐	-
๑๔. ค่าขายทอดตลาด ทรัพย์สิน	-	-	-
๑๕. กิจการประปา	๑,๐๐๖,๕๒๐.๐๐	๑,๑๔๓,๔๐๐.๐๐	๑,๒๔๐,๘๐๐.๐๐
๑๖. หมวดเงินอุดหนุนทั่วไป	๘,๓๙๔,๐๗๘.๐๐	๘,๓๙๔,๐๗๘.๐๐	๙,๒๔๘,๙๗๔.๐๐
รวมรายรับทั้งสิ้น	๑๙,๐๖๘,๒๕๐.๐๐	๒๓,๒๗๗,๘๐๐.๐๐	๒๔,๔๗๘,๘๐๐.๐๐

ตารางที่ ๒.๕ รายจ่าย ย้อนหลัง ๓ ปี (๒๕๕๔-๒๕๕๖) ดังนี้

รายการด้าน/แผนงาน	ปีงบประมาณ		
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖
๑. ด้านบริหารงานทั่วไป			
- แผนงานบริหารทั่วไป	๘,๕๙๒,๔๖๔.๐๐	๙,๖๘๓,๖๒๔.๐๐	๑๐,๘๖๒,๑๖๐.๐๐
- แผนงานการรักษาความสงบ ภายใน	๕,๐๐๐.๐๐	๕,๐๐๐.๐๐	๕,๐๐๐.๐๐
๒. ด้านบริการชุมชนและสังคม			
- แผนงานการศึกษา	๒,๗๑๗,๗๗๐.๐๐	๔,๓๗๖,๔๓๔.๐๐	๓,๖๕๓,๑๔๔.๐๐
- แผนงานสาธารณสุข	๕๘๙,๒๑๐.๐๐	๒๐๔,๐๐๐.๐๐	๖๘๐,๐๐๐.๐๐
- แผนงานเคหะและชุมชน	๒,๒๓๖,๓๐๐.๐๐	๔,๘๒๓,๓๐๑.๐๐	๕,๒๑๑,๓๒๐.๐๐
- แผนงานการศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ	๔๔๐,๐๐๐.๐๐	๔๗๐,๐๐๐.๐๐	๔๑๐,๐๐๐.๐๐
- แผนงานสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	๘๖,๐๐๐.๐๐	๑๕๑,๐๐๐.๐๐	๑๒๑,๐๐๐.๐๐
- แผนงานสังคมสงเคราะห์	๑๐,๐๐๐.๐๐	๑๐,๐๐๐.๐๐	-
๓. ด้านการเศรษฐกิจ			
- แผนงานการเกษตร	๓๕,๐๐๐.๐๐	๕,๐๐๐.๐๐	๓๕,๐๐๐.๐๐
- แผนงานการพาณิชย์	๑,๐๐๖,๕๒๐.๐๐	๑,๑๓๔,๔๐๐.๐๐	๑,๒๔๐,๘๐๐.๐๐
๔. ด้านการดำเนินงานอื่น			
- แผนงานงบกลาง	๓,๓๔๙,๙๘๖.๐๐	๒,๓๘๖,๐๔๑.๐๐	๒,๒๖๐,๓๗๖.๐๐
รวมงบประมาณทั้งสิ้น	๑๙,๐๖๘,๒๕๐.๐๐	๒๓,๒๗๗,๘๐๐.๐๐	๒๔,๔๗๘,๘๐๐.๐๐

๗. เครื่องมืออุปกรณ์

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไห มีเครื่องมือ/อุปกรณ์ ในการดำเนินงาน การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล การป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน/ความต้องการของประชาชน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๑. เครื่องคอมพิวเตอร์ พร้อมอุปกรณ์ จำนวน ๑๑ เครื่อง
๒. เครื่องพ่นหมอกควัน จำนวน ๔ เครื่อง
๓. ให้บริหารอินเทอร์เน็ต จำนวน ๑ เครื่อง

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมา ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความรู้และความตระหนักต่อการพัฒนาประชาชนของกรรมการบริหาร อบต. มาก่อน ดังนั้น จึงขอเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีบางส่วนสัมพันธ์ และสามารถนำมาประกอบแนวคิด ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

พิศณุ วิทยาภรณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการกระจายอำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ตำแหน่งในองค์กร และขนาดประชากร ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็น ของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการกระจายอำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การศึกษา รายได้ ขนาดหมู่บ้าน ขนาดพื้นที่และภาษีบำรุงท้องที่^{๖๗}

ชัยรัตน์ พัฒนเจริญ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการบริหารงานสาธารณสุขมูลฐานสู่องค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยในส่วนของวิสัยทัศน์ของกลุ่มข้าราชการที่มีต่อองค์การบริหาร^{๖๘} ส่วนตำบล ในแง่ลบพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีปัญหาในเรื่องการกำหนด บทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ที่ตนได้รับ

ธงชัย วงศ์เหรียญทอง ได้ศึกษาสภาพตำบลกับการพัฒนาระดับท้องถิ่นของไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่สำคัญๆ ที่มีผลกระทบต่อการประสิทธิภาพการบริหารงานของสภาตำบล ดังนี้

๑. ปัญหาด้านขนาดของตำบล มีผลกระทบต่อการประสิทธิภาพการบริหารงานสภาตำบลทั้งนี้เพราะจำนวนหมู่บ้านมีมากเกินไปย่อมไม่สามารถดูแลปกครอง หรือพัฒนา ได้ทั่วถึงและถ้าหากจำนวนหมู่บ้านน้อยเกินไปก็จะขาดกำลังคน ในการบริหารงานที่เพียงพอ

๒. การเงินของสภาตำบล ปัญหาของสภาตำบลในด้านนี้ คือ ขาดเงินที่จะดำเนินโครงการพัฒนาในท้องถิ่นแม้ว่ารัฐบาลมีเงินอุดหนุนก็ตาม แต่ก็ถูกควบคุม จากส่วนกลางให้ทำโครงการต่างๆ ค่าใช้จ่ายมากบางครั้งงบประมาณได้จัดสรรให้ สภาตำบลนั้นน้อยเกินไป ไม่สามารถที่จะดำเนินโครงการใหญ่ๆ ที่เป็นปัญหาที่แท้จริงของประชาชนในท้องถิ่นได้

กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน ได้สรุปผลการวิจัยรายได้ของสภาตำบล พบว่า รายรับของสภาตำบลคือ ภาษีบำรุงท้องที่ เมื่อรัฐจัดสรรเงินให้แก่หมู่บ้านต่างๆ พบว่า จำนวนน้อยมากจะนำไปพัฒนาพื้นที่ได้เป็นขึ้นเป็นอัน และการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงรายได้ของ

^{๖๗} พิศณุ วิทยาภรณ์, ความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น, วิทยานิพนธ์ ร.ม. การปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๑.

^{๖๘} ชัยรัตน์ พัฒนเจริญ และคณะ, การกระจายอำนาจการบริหารงานสาธารณสุขมูลฐานสู่องค์การบริหารส่วนตำบล, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พี เอ็ม. การพิมพ์, ๒๕๔๐, หน้า ๒๐.

สภาตำบลเป็นไปอย่างล่าช้ามากและหน่วยงานส่วนใหญ่ขาดความสนใจที่จะมอบหมายงานให้แก่สภาตำบล ทำให้สภาตำบลขาดรายได้ส่วนหนึ่งไป^{๖๙}

เพ็ญศรี เจริญสุทธิพันธ์ ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการวางแผนของคณะกรรมการสภาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า กรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและภารกิจของสภาตำบล อยู่ในระดับค่อนข้างมาก เนื่องจากมี การกระจายอำนาจ และการสนับสนุนการดำเนินงานสภาตำบล จากเจ้าหน้าที่ราชการที่เกี่ยวข้อง มีการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ๕ ปี และแผนประจำปี โดยใช้ข้อมูลจาก จปฐ. และ กชช. ๒ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการวางแผนพบว่า ขึ้นอยู่กับความรู้ที่ได้จากการอบรมด้านการวางแผนเป็นสำคัญ^{๗๐}

อังกร จำเริญสาร ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของกรรมการสภาตำบลต่อการกระจายอำนาจให้แก่สภาตำบล กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า รายได้ในการทำงานนอกหมู่บ้าน ในช่วง ๓ ปีที่แล้ว ขนาดสภาตำบล ขนาดประชากร ขนาดพื้นที่ของตำบล และภาษีที่จัดเก็บได้ในแต่ละตำบล ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการกระจายอำนาจของสภาตำบล^{๗๑}

อำนวย ปรัตถจริยา ได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสภาตำบลต่อโครงสร้างงานในชนบทปี พ.ศ.๒๕๓๕ กรณีศึกษาตำบลศรีมหาโพธิ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า คณะกรรมการสภาตำบล มีความรู้ในเรื่องระเบียบที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อภาระหน้าที่ของคณะกรรมการพอสมควร แต่การปฏิบัติงานยังไม่คล่องตัวเนื่องจากคณะกรรมการสภาตำบลมีพื้นฐานการศึกษาต่ำ แต่สิ่งที่คณะกรรมการสภาตำบลปฏิบัติได้ผลดีคือการกำหนดโครงการต่างๆตรงกับความต้องการของประชาชนเหมาะสมกับสภาพปัญหาของท้องถิ่นและเกี่ยวกับการบริหารงานสภาตำบล ยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้ผลดีนัก โดยเฉพาะด้านการเงิน และการอนุมัติโครงการยังไม่มี ความคล่องตัว และบางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหา เช่น อนุมัติโครงการล่าช้า บางโครงการไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะมีเวลาจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินและการอนุมัติโครงการมีขั้นตอนมาก^{๗๒}

จิตรา พรหมชุติมา ได้ศึกษาวิจัยบทบาทของสภาตำบล ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาชนบท ๔ กระทรวงหลัก พบว่า กรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่ ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนและสภาตำบล การจัดทำโครงการต่างๆยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของ กำนัน ปลัดอำเภอ และพัฒนาการ^{๗๓}

^{๖๙} ธงชัย วงศ์เหรียญทอง, สภาตำบลกับการพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นของไทยวิทยานิพนธ์ ร.ม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔, หน้า ๖๖.

^{๗๐} เพ็ญศรี เจริญสุทธิพันธ์, วารสารพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๒, หน้า ๓๐.

^{๗๑} อังกร จำเริญสาร, ทัศนคติของคณะกรรมการสภาตำบลต่อการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น(สภาตำบล) : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.(สังคมวิทยาการพัฒน) ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖, หน้า ๔๐.

^{๗๒} อำนวย ปรัตถจริยา, บทบาทและหน้าที่ของสภาตำบลต่อโครงสร้างงานในชนบท ปี พ.ศ. ๒๕๔๐: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีมหาโพธิ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม, หน้า ๑.

^{๗๓} จิตรา พรหมชุติมา, พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร, กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๑, หน้า ๗๖.

ชัยยศ ศิริรัตน์วร ได้ศึกษาเรื่องความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกรรมการสภาตำบลศึกษาเฉพาะกรณี กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ มีระดับความรู้ และความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ในฐานะกรรมการสภาตำบล อยู่ในระดับปานกลาง และในประเด็นที่ไม่เข้าใจ คือ บทบาทหน้าที่โครงสร้าง ระเบียบข้อบังคับการประชุม ระเบียบงบประมาณและการคลังของสภาตำบลและความรู้ที่ผู้คุณวุฒิต้องการเพิ่มเติมมากที่สุดเกี่ยวกับด้านการวางแผน และการจัดทำโครงการ^{๗๔}

วัชรพงษ์ โพธิ์สูง ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาตำบล ศึกษาประสบการณ์ของแพทย์ประจำตำบลในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยใช้สถิติในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย รายได้ จะมีผลต่อการตัดสินใจ ของสภาตำบลในการวางแผนพัฒนาตำบล และยังพบว่า การพิจารณางบประมาณยังคงใช้ความจำเป็นของแต่ละหมู่บ้านเป็นหลัก และบางโครงการ กำนันเป็นผู้ตัดสินใจตามลำพัง

สถาบันดำรงราชานุภาพ ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องปัญหาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อศึกษาความเป็นมา วิธีการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดขึ้นครั้งแรก ในปี ๒๕๓๘ จำนวน ๖๑๔ แห่ง ผลการวิจัยพบว่า การใช้จ่ายงบประมาณส่วนใหญ่จะเป็นการใช้จ่ายในด้านการลงทุน หรือ โครงการพัฒนาที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้ให้ ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติว่าในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีความครอบคลุมการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคน สังคม และสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น^{๗๕}

สุรียนต์ ศรีจันทร์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการสภาตำบลต่อการวางแผนพัฒนาตำบล พบว่า สภาพความไม่พร้อมของ กสต. มีผลทำให้การวางแผนพัฒนาตำบลไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจาก^{๗๖}

๑. กสต. ส่วนใหญ่ มีพื้นฐานทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ บางคนยังขาดความรู้ รับผิดชอบ บางคนไม่ค่อยกระตือรือร้นในการทำงานกว่าที่ควร

๒. กสต. ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้การปฏิบัติงานขาดความคล่องตัว

๓. กสต. ขาดความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

^{๗๔} ชัยยศ ศิริรัตน์วร, ความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของกรรมการสภาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์.ม., (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.).

^{๗๕} วัชรพงษ์ โพธิ์สูง, ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของสภาตำบลในการวางแผนพัฒนาตำบล : ศึกษาการจากประสบการณ์แพทย์ประจำตำบลในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ ศศ.ม (พัฒนาสังคม) (กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ,๒๕๓๖).

^{๗๖} สุรียนต์ ศรีจันทร์,บทบาทของคณะกรรมการสภาตำบลต่อการวางแผนพัฒนาตำบล กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการปกครอง, ๒๕๓๓, หน้า ๔๔.

๔. กสศ. ยังขาดความคิดริเริ่มในการดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาตำบล โดยจะปฏิบัติงานในฐานะผู้นำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติมากกว่าจะสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

๕. สภาพตำบลส่วนใหญ่จะมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะเสนอความต้องการของประชาชนและต้องพึ่งพางบประมาณจากส่วนกลางอยู่เสมอ ทำให้โครงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์อย่างสมบูรณ์

โกวิทย์ พวงงาม ได้ทำการสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ผลการสำรวจพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบ ระเบียบ ข้อบังคับขององค์การบริหารส่วนตำบล และไม่ค่องรู้เรื่องการทำงานในบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ และระเบียบ ข้อบังคับ ของทางราชการ^{๗๗}

สมบุญ สอนประภา ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสภาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของคณะกรรมการสภาตำบล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน และอาชีพของ กสศ. แต่ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความเข้าใจ และบทบาทหน้าที่ การได้รับการฝึกอบรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของตำบลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของ กสศ.^{๗๘}

ลือชา วรรัตน์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ๒๕๓๙ กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี สุโขทัย มุกดาหาร และปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า^{๗๙} กระบวนการจัดทำแผนนั้น ไม่ได้ใช้ข้อมูลที่มีอยู่ (ข้อมูล จปฐ. และ กชช.๒ต.) เป็นตัวกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายงานทั้งหมด และไม่ได้พิจารณา บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ มาประกอบการพิจารณาจัดทำแผนด้วย ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่หลัก และหน้าที่รอง ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเกือบทั้งหมดยังไม่เคยทราบว่ามีรายละเอียดอย่างไรบ้างในด้านการพัฒนา ยังวนเวียนอยู่ในเรื่อง การพัฒนาถนน ไฟฟ้า ประปา หรือน้ำอุปโภคบริโภค ตลอดจนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาของชุมชนที่อยู่ในจิตสำนึกของผู้ตอบ ยังไม่ครอบคลุมถึงเรื่องการป้องกันและระงับโรคติดต่อ การส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมการพัฒนาเด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

^{๗๗} โกวิทย์ พวงงาม, ศักยภาพการบริหารงานของ อบต. ปัญหาและอุปสรรค, อาทิตย, ๒๐ (๙๙๒), คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, (๒๕๔๘), ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา เล่ม ๖, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามเจริญการพิมพ์, หน้า ๓๖.

^{๗๘} สมบุญ สอนประภา, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖, หน้า ๖๐.

^{๗๙} ลือชา วรรัตน์ และคณะ, การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ๒๕๓๙ : กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี สุโขทัย มุกดาหาร ปัตตานี, กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยนัการบริหารสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือนสำนักงานข้าราชการพลเรือน.๒๕๔๐, หน้า ๙๖-๑๐๐.

ไพพรรณ วัตรสาร ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้ และเจตคติเกี่ยวกับภาวะประชากรของ
ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า^{๘๐}

๑. ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสงขลา มีความรู้เกี่ยวกับภาวะประชากรในระดับปานกลาง
๒. ศาสนา อายุ จำนวนปีสมรส จำนวนบุตร จำนวนปีที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน อาชีพหลัก
รายได้ การสัมผัสสื่อมวลชน และการสัมผัสเขตเมืองไม่ทำให้ความรู้ของผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับเรื่องภาวะ
ประชากรแตกต่างกัน

๓. ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสงขลา มีเจตคติเกี่ยวกับเรื่องภาวะประชากรไปในการบวก
๔. ศาสนา จำนวนบุตร อาชีพ รายได้ และการสัมผัสสื่อมวลชน มีผลทำให้เจตคติ
ของผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับเรื่องภาวะประชากรแตกต่างกัน คือ

๔.๑ ผู้ใหญ่บ้านที่นับถือศาสนาพุทธ มีเจตคติทางบวกมากกว่าผู้ใหญ่บ้านที่นับ
ถือศาสนาอิสลาม

๔.๒ การสัมผัสสื่อมวลชนบ่อยครั้งกว่า ทำให้เจตคติไปทางบวกมากกว่า

๔.๓ ผู้ใหญ่บ้านที่มีจำนวนบุตร ๓-๖ คน มีเจตคติไปทางบวกมากกว่า
ผู้ใหญ่บ้านที่มีจำนวนบุตร ๗ คนขึ้นไป

๔.๔ ผู้ใหญ่บ้านที่มีรายได้สูง มีเจตคติไปทางบวกมากกว่าผู้ใหญ่บ้านที่มีอาชีพ
ทำนา

๔.๕ ผู้ใหญ่บ้านที่มีอาชีพอื่น ๆ มีเจตคติไปทางบวกมากกว่าผู้ใหญ่บ้านที่มีอาชีพ
ทำนา

๕. อายุ จำนวนปีที่สมรส จำนวนที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน และการสัมผัสเขตเมือง ไม่ทำให้
เจตคติของผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับเรื่องภาวะประชากรแตกต่างกัน

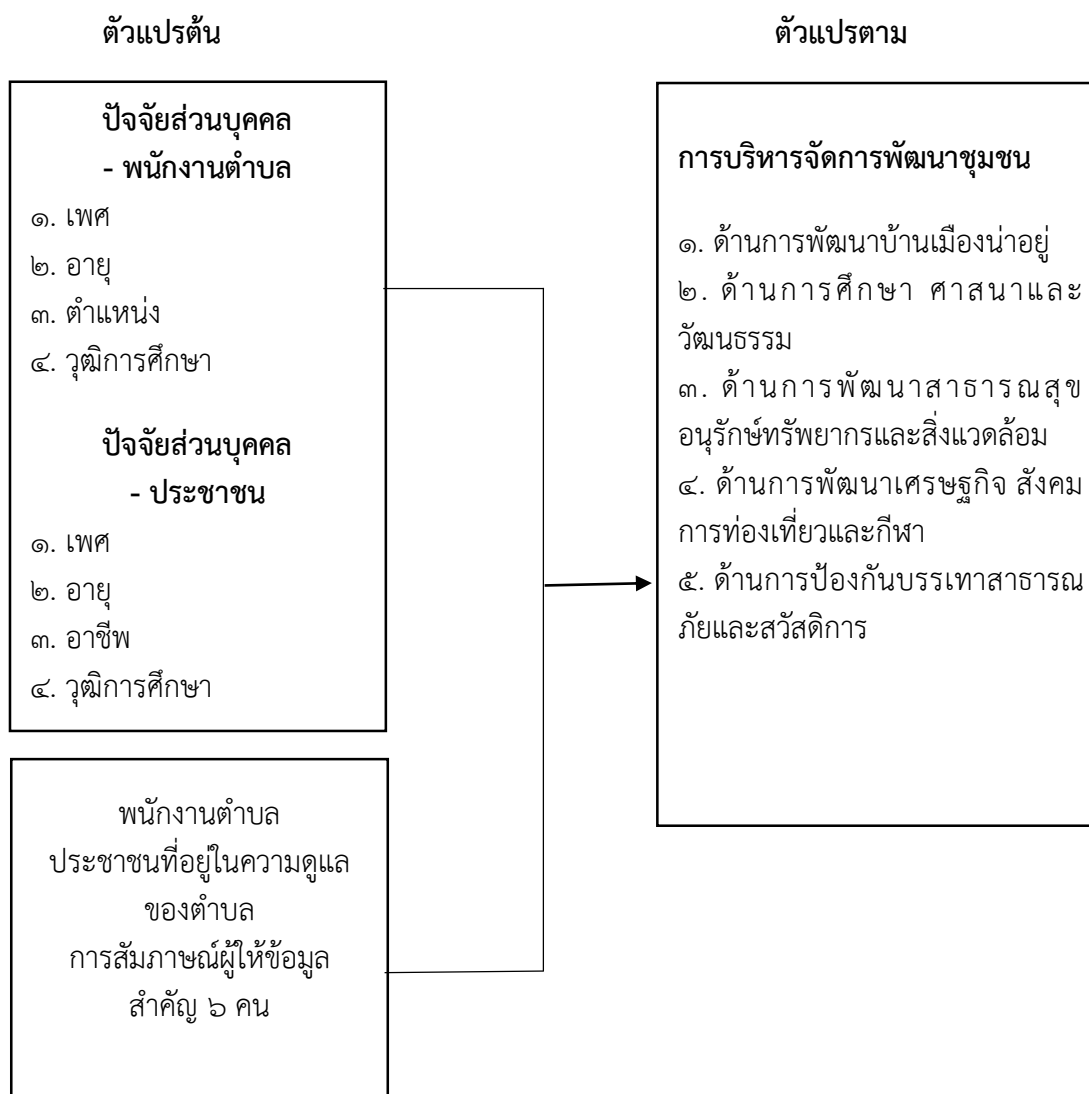
จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาจะเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานราชการส่วน
ท้องถิ่นระดับล่างรูปแบบใหม่ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานระดับตำบล การ
กระจายความเจริญไปสู่ชนบท การเสริมสร้างความเข้มแข็งไปสู่ชุมชน และการปรับเปลี่ยน
กระบวนการการพัฒนาจากรัฐเป็นตัวนำมาเป็นประชาชน ชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นองค์กร
หลักในการบริหารและจัดการพัฒนา รวมทั้งสนับสนุนให้ท้องถิ่นมีทรัพยากรเพื่อการบริหารอย่างเพียง
พอที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึงต่อไป ทั้งนี้เป็นการเปลี่ยนนโยบายตามแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ที่เน้นคนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติที่เป็น
รูปธรรมอย่างแท้จริง

^{๘๐} ไพพรรณ วัตรสาร, ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับเรื่องภาวะประชากรของผู้ใหญ่บ้านในจังหวัด
สงขลา, วิทยานิพนธ์ ศษ.ม (ประชากรศึกษา), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔).

พระมหาสมณนท ขนวิริโย ได้ทำการวิจัย เรื่องกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ พบว่า พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุ และประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีผลต่อกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ แตกต่างกัน ส่วนพนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ และตำแหน่ง ต่างกัน มีผลต่อกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งแย้งกับสมมติฐานที่ว่า พนักงานที่มีสถานภาพด้านปัจจัยส่วนบุคคล ต่างกัน มีผลต่อกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ แตกต่างกัน และพบว่า ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ และวุฒิการศึกษา ต่างกัน มีผลต่อกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มี อายุ ต่างกัน มีผลต่อกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งแย้งกับสมมติฐานที่ว่า ประชาชนที่มีสถานภาพด้านปัจจัยส่วนบุคคล ต่างกัน มีผลต่อกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ที่แตกต่างกัน^{๔๑}

^{๔๑} พระมหาสมณนท ขนวิริโย, “กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๒.๕ กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภูมิที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย